

গোলাঘর	গোলাঘর	খলিছান
ভাণ্ডার ঘর	ভাণ্ডার ঘর	ভাণ্ডার, গোদাম
ইটুক	ইটুক	ইট
টালি	টালি	খপরা
পাথর	পাথর	পথর
রংগ	রঙ	রঙ
আল্কাতরা	আল্কাতরা	অলকতরা
খাট	খাট	খাট
তক্তাপোষ	তক্তাপোষ	পল্লং, চৌকী
হাতপাখা	হাতপাখা	হাত-পঙ্খা
ছবি	ছবি	তস্বীর
টানা পাখা	টানা পাখা	খীঁচনেকা পঙ্খা
বৈদ্যুতিক পাখা	বৈদ্যুতিক পাখা	বিজলীকা পঙ্খা
আয়না	আয়না	দর্পণ
সিন্দুক	সিন্দুক	সন্দুক
লোহার সিন্দুক	লোহার সিন্দুক	লোহীকী পেটৌ
দেরাজ	দেরাজ	দেরাজ
টুল	টুল	তিপাই
বেঞ্চ	বেঞ্চ	বৈঞ্চ
তোরঙ্গ	তোরঙ্গ	ডঙ্ক, পেটৌ
বাজা ঘড়ী	বাজা ঘড়ী	ধর্ম ঘড়ী
ট্যাক ঘড়ী	ট্যাক ঘড়ী	জিব ঘড়ী

দোলনা	দোলনা	পালনা
লগ্নন	লগ্নন	লালটন
দেওয়ালগিরি	দেওয়ালগিরি	দেওয়ালগীরা
ঝাড়	ঝাড়	ঝাড়
প্রদীপ	প্রদীপ	চিরাগ, দীপক
সন্তা	সল্লা	বল্লী
বাঁতী	বাঁতী	মোমবল্লী
খিল	খিল	চিটকনী
শিকল	শিকল	সাঁকল, জঞ্জীর
পেরেক	পেরেক	কৌল
ইকুপ	ইকুপ	পেচ, স্কু
কড়ি	কড়ি	কড়ী, লড়া
ধন্বা	ধন্বা	কড়ী, ধরন
মেজে	মেজ	ফর্শ
দেওয়াল	দেওয়াল	দেবার
সিঁড়ি	সিঁড়ি	সীড়ী
তক্তা	তক্তা	তখ্ তা
খুঁটি	খুঁটি	খুঁটী
ফটক	ফটক	ফাটক
কেদারা	কেদারা	কুর্সী
মেজ্	মেজ্	মেজ
বাক্স	বাক্স	সন্ডু

চুণ	চুণ	চুনা
বিনাতী মাটি	বিনাতি মাটি	বিনাতি মিন্দি
বাক্সের কল	বাক্সের কল .	তাল
কুলুপ	কুলুপ	তাল
চাবি	চাবি	চাম্বী, কুঞ্জী
পর্দা	পর্দা	পর্দা
কাপেট	কাপেট	দরো
ঘাট	ঘাট	পানীকী ঘড়িয়া
বাটী	বাটী	কটোরী
কড়া	কড়া	কড়াহ
জলের জাল	জলের জাল	পানীকা মাট
কাঁচের বাসন	কাঁচের বাসন	কাঁচকা বরতন
চীনের বাসন	চীনের বাসন	চীনীকা বরতন
কেটলি	কেটলি	দেশচী
ঝাঁটা	ঝাঁটা	ঝাড়া
ছাতা	ছাতা	ছাতা, কতরী
লাটিম	লাটিম	লাড়া
ছাঁকনি	ছাঁকনি	ছত্রা
চালনী	চালনী	চলনী
জাঁতা	জাঁতা	চক্কী
দিয়াশালাই	দিয়াশালাই	দিয়াসলাই
পুস্তলিকা	পুস্তলিকা	গুড়িয়া

চিরুনী	চিরুনী	কাঁঘী
খেলনা	খেলনা	খিল্লীনা
ছড়ি	ছড়ি	ছড়ী
শাঁক	শাঁক	শঙ্ক
খড়ি	খড়ি	খড়িয়া
ছুরি	কুরি	কুরী, চাকু
কম্বল	কম্বল	কম্বল
লেপ	লেপ	রজাই
তোশক	তোশক	তোশক
বালিশ	বালিশ	তকিয়া
পাশবালিশ	পাশবালিশ	গোল লম্বা তকিয়া
গুদি	গুদি	গদী
মসারি	মসারি	মক্করী
গামছা	গামছা	অঁগোছা
ঝুড়ি	ঝুড়ি	টোকরী
থলৈ	থলৈ	থৈলা
কোচ	কোচ	পলংগ
বিছানার চাদর	বিছানার চাদর	বিস্তরীকোচহর
মোম্	মোম্	মোম
গালিচা	গালিচা	গলীচা
জীন	জীন	জীন
লাগাম	লাগাম	লগাম

चाबुक
भाँड़
फाँद

चाबुक
भाँड़
फाँद

चाबुक
हाँड़ी
फन्दा

वस्त्र और जूते वगैरः ।

आटपौरे कापड़	आटपौरे कापड़	हर समय के कपड़े
धोलाई करा कापड़	धोलाई करा कापड़	धुले हुए कपड़े
शीतकालेर कापड़	शीतकालेर कापड़	जाड़ेके कपड़े
सूतार कापड़	सूतार कापड़	सूती कपड़ा
रेशमी कापड़	रेशमी कापड़	रेशमी कपड़ा
खादि कापड़	खादि कापड़	कपड़ेका टुकड़ा
मोमेर कापड़	मोमेर कापड़	मोमजामा
बनात	बनात	बनात
फ्लानेल्	फ्लानेल्	फलालेन
क्यानविस	क्यानविस	किरमिच
पकेट	पकेट	जिब
बगलि	बगलि	जिब
गलासि	गलासि	कॉलर
परिच्छद	परिच्छद	पोशाक
कोरा कापड़	कोरा कापड़	कोरा कपड़ा

सादा कापड़	सादा कापड़	सफेद कपड़ा
बोम्टा	बोम्टा	घूँघटा
गरम चादर	गरम चादर	लिहाफ
सूता	सूता	डोरा
सूच	सूच	सूई
चसमा	चसमा	चश्मा, ऐनक
घड़िर चैन	घड़िर चैन	घड़ीकी चेन
जूता	जूता	जूता
चट्टि जूता	चट्टि जूता	चपटा जूता

स्कूल और लिखने पढ़ने का सामान ।

विद्यालय	विद्यालय	विद्यालय
चतुष्पाठी	चतुष्पाठी	पाठशाला
शिक्षक	शिक्षक	शिक्षक
अध्यापक	अध्यापक	पढ़ानेवाला
विश्वविद्यालय	विश्वविद्यालय	विश्वविद्यालय
प्रधान शिक्षक	प्रधान शिक्षक	प्रधान शिक्षक
अध्यापक	अध्यापक	अध्यापक
पाठार्थी	पाठार्थी	विद्यार्थी

शिक्षार्थी	शिक्षार्थी	विद्यार्थी
छात्र	छात्र	छात्र
पाठक	पाठक	पढ़नेवाला
पुस्तक	पुस्तक	पुस्तक
पाठा पुस्तक	पाठ्य पुस्तक	पाठ्य पुस्तक
कागज	कागज	कागज
चुपीकागज	चुपीकागज	स्याही-सोख
कलम	कलम	कलम
कालि	कालि	स्याही
दोयात	दोयात	दावात
पुरस्कार	पुरस्कार	पुरस्कार, इनाम
फल	फल	फल, परिणाम
श्रेणी	श्रेणी	दर्जा, श्रेणी
नम्बर	नम्बर	नम्बर
मासाहिक परीक्षा	मासाहिक परीक्षा	
पाक्षिक परीक्षा	पाक्षिक परीक्षा	
मासिक परीक्षा	मासिक परीक्षा	
द्वैमासिक परीक्षा	द्वैमासिक परीक्षा	
त्रैमासिक परीक्षा	त्रैमासिक परीक्षा	
वार्षिक परीक्षा	वार्षिक परीक्षा	
उच्चश्रेणीते उठा	उच्चश्रेणीते उठा	दर्जा चढ़ाना
पुस्तकागार	पुस्तकागार	पुस्तकालय

খেলা:	খেলা	খেলা
দৌড়	দৌড়	দৌড়
ব্যায়াম	ব্যায়াম	ব্যায়াম, কসরত
স্কুলের বেতন	স্কুলের বেতন	মদরসে কী ফীস
জরিমানা	জরিমানা	জুর্মানা
ভুল	ভুল	গলতী
শাস্তি	শাস্তি	সজা
বিদায়	বিদায়	বিদা, ছুটী
ছুটির দিন	ছুটির দিন	ছুটীকা দিন
বেহারা	বেহারা	বেহরা
কেরানী	কেরানী	লেখক
গ্রন্থকার	গ্রন্থকার	গ্রন্থকার
চিঠির কাগজ	চিঠির কাগজ	চিঠীকা কাগজ
চিঠি	চিঠি	চিঠী
সংবাদ পত্র	সংবাদপত্র	সমাচারপত্র
চিঠির খাম	চিঠিরখাম	লিফাফা
ছত্র	ছত্র	পংক্তি, লাইন
মলাট	মলাট	কবর
গদ্য	গদ্য	গদ্য
পদ্য	পদ্য	পদ্য
ব্যাকরণ	ব্যাকরণ	ব্যাকরণ
সাহিত্য	সাহিত্য	সাহিত্য

ভাষা	ভাষা	ভাষা
ইতিহাস	ইতিহাস	ইতিহাস
ভূগোল	ভূগোল	ভূগোল
প্রাকৃতিক ভূগোল	প্রাকৃতিক ভূগোল	প্রাকৃতিক ভূগোল
ভূতত্ত্ব বিদ্যা	ভূতত্ত্ব বিদ্যা	ভূতত্ত্ব বিদ্যা
জ্যোতিষ শাস্ত্র	জ্যোতিষ শাস্ত্র	জ্যোতিষ শাস্ত্র
আলোক চিত্র বিদ্যা	আলোক চিত্র বিদ্যা	ফটোগ্রাফী
সঙ্গীত বিদ্যা	সঙ্গীত বিদ্যা	সঙ্গীত বিদ্যা
নাটক	নাটক	নাটক
পাটীগণিত	অঙ্কগণিত	অঙ্কগণিত
বীজগণিত	বীজগণিত	বীজগণিত
দর্শনশাস্ত্র	দর্শনশাস্ত্র	দর্শনশাস্ত্র
মনোবিজ্ঞান	মনোবিজ্ঞান	মনোবিজ্ঞান
স্মৃতি	স্মৃতি	স্মৃতি, যাদ
উদ্ভিদ বিদ্যা	উদ্ভিদ বিদ্যা	বনस्पतिविद्या
ষাণ্মাসিক পরীক্ষা	ষাণ্মাসিক পরীক্ষা	কুমাহী
		ইতিহাস

রোজগারী लोग ।

উকীল	उकील	वकील
কৌন্সিলি	कौन्सिलि	बड़ा वकील
কৃষক	कृषक	कृषक, किसान
ডাক্তার	डाक्टर	डाक्टर
মহাজন	महाजन	महाजन
চিকিৎসক	चिकित्सक	चिकित्सा, वैद्य
নাপিত	नापित	नाई
ঘোবর	घोबर	घोबर, मकुवा
বারিষ্টার	बारिष्टर	बैरिष्टर
জেলে	जले	मकुआ
ভিক্ষুক	भिक्षुक	भिखारी
বাগানেরমালী	बागानेरमाली	बागकामाली
কাগার	कामार	लुहार
স্বর্ণকার	स्वर्णकार	सुनार
মাঝি	माझि	मांझी, मज्जाह
স্নাকরা	स्थाकरा	सुनार
দপ্তরি	दप्तरि	जिल्दसाज
মুদী	मुदी	पसारी
পুস্তক বিক্রেতা	पुस्तक विक्रीता	किताबवाला
মহিস	सहिस	साईस

দালাল	দালাল	দলাল
ফিরিওয়ানা	ফিরিবালা	ফেরীবালা
কসাই	কসাই	কসাই
বিচারকর্তা	বিচারকর্তা	বিচারক, জজ
সূত্রধর, সুথার	সূত্রধর, সুথার	বড়ই
মজুর	মজুর	মজদুর
পাহারাদার	পাহারাদার	পুলিসকাসিপাহী
আইন ব্যবসায়ী	আইন ব্যবসায়ী, কানুনী	পেশিবালা
জুতা মেরামতকারী	জুতা মেরামত কারী	মোচী
কোজদারী হাকিম	কোজদারী হাকিম	মজিষ্ট্রেট
মুচী	মুচী	মোচী
রাজমন্ডী	রাজমন্ডী	রাজ-মন্ডী
রাঁধুণী	রাঁধুণী	রসোয়দা
সমুদাগর	সমুদাগর	সৌদাগর
রাখাল	রাখাল	চরবাছা
গোয়াল	গোয়াল	গ্বালা, দুধবালা
দোকানদার	দোকানদার	দুকানদার
ধাত্রী	ধাত্রী	ধাত্রী, দাই
সৈন্য	সৈন্য	সিপাহী
কলু	কলু	তেলী
যোদ্ধা	যোদ্ধা	যোদ্ধা
চসমাবিক্রেতা	চসমাবিক্রেতা	চশমা বেচনেবালা

ଜୁତାର ବୁରୁଷକାରୀ	ଜୁତାର ବୁରୁଷକାରୀ, ଜୁତାବ୍ରୁ ଶକରନିବା	
ଚାଷୀ	ଚାଷୀ	କିସାନ
ପଣ୍ଡିତ	ପଣ୍ଡିତ	ପଣ୍ଡିତ
ପେସାଦା	ପେସାଦା	ପେସାଦା
କାମାରୀ	କାମାରୀ	କମେରା
ମୁଟେ	ମୁଟେ	ମୁଠିଆ
ପୁରୋହିତ	ପୁରୋହିତ	ପ୍ରୋହିତ
ଜମିଦାର	ଜମିଦାର	ଜମିନ୍ଦାର
ପାଠକ	ପାଠକ	ପଢ଼ନିବାଲା
ପ୍ରଜା	ପ୍ରଜା	ପ୍ରଜା
ହାତୁଡ଼େ ଡାକ୍ତାର	ହାତୁଡ଼େ ଡାକ୍ତାର	ନକଲୀ ବୈଦ୍ୟ
ରାୟତ	ରାୟତ	ରୈୟତ
ଦସ୍ୟୁ	ଦସ୍ୟୁ	ଲୁଟେରା
ଭାଢ଼ାଟୀଆ	ଭାଢ଼ାଟୀଆ	କିରାୟେଦାର
କବି	କବି	କବି
ଡାକାତ	ଡାକାତ	ଡାକ୍
ବ୍ୟବସାଦାର	ବ୍ୟବସାଦାର	ବ୍ୟାପାରୀ
ନାବିକ	ନାବିକ	ମଲ୍ଲାଇ
ଧୋପା	ଧୋପା	ଧୋବୀ
ମେଷପାଳକ	ମେଷପାଳକ	ଗଢ଼ରିଆ
ତାଁତି	ତାଁତି	ଜୁଲାହା

समय सूचक शब्द ।

दिन	दिन	दिन
मास	मास	महीना, मास
सप्ताह	सप्ताह	सप्ताह, सप्ताह
वत्सर	वत्सर	वर्ष
पक्ष	पक्ष	पक्ष, पखवारा
शताब्दी	शताब्दी	शताब्दी
युग	युग	युग, समय
सूर्योदय काल	सूर्योदयकाल	सूर्योदयकाल
प्रातःकाल	प्रातःकाल	प्रातःकाल
पूर्वाह्न	पूर्वाह्न	दोपहर पहिले
मध्याह्नकाल	मध्याह्नकाल	मध्याह्नकाल
दुपूरवेला	दुपूरवेला	दोपहरी
अपराह्न	अपराह्न	दोपहरके पीछे
गोधुलि	गोधुलि	गोधूलि समय
सूर्यास्त	सूर्यास्त	सूर्यास्त
मध्यरात्रि	मध्यरात्रि	आधोरात
निशीथ समय	निशीथ समय	मध्यरात्रि
मुहूर्त	मुहूर्त	मुहूर्त, पल
घण्टा	घण्टा	घण्टा
आज	आज	आज

आज रात्रि
गतकल्य
आगामी कल्य

आज रात्रि
गतकल्य
आगामी कल्य

आज रात्रि
गयाहुआ कल्य
आनेवाला कल्य

सप्ताह के दिन और ऋतुएँ ।

रविवार	रविवार	रविवार
सोमवार	सोमवार	सोमवार
मङ्गलवार	मङ्गलवार	मङ्गलवार
बुधवार	बुधवार	बुधवार
बृहस्पतिवार	बृहस्पतिवार	बृहस्पतिवार
शुक्रवार	शुक्रवार	शुक्रवार
शनिवार	शनिवार	शनिवार
ऋतु	ऋतु	ऋतु-मौसम
ग्रीष्मकाल	ग्रीष्मकाल	गरमीका मौसम
वर्षाकाल	वर्षाकाल	वर्षाकाल
शरत्काल	शरत्काल	शरत्काल
हेमन्त काल	हेमन्त काल	हेमन्तकाल
शीतकाल	शीतकाल	शीतकाल
वसन्तकाल	वसन्तकाल	वसन्त ऋतु

नोट—बंगाली लोग बृहस्पतिवार को “लक्खीवार” और “शुक्रवार” भी बोलते हैं ।

(८६)

खनिज पदार्थ ।

वर्ण	स्वर्ण	सोना
रौप्य	रौप्य	चांदी
ताम्र	ताम्र	ताम्बा
लोह	लोह	लोहा
इस्पात	इस्पात	फौलाद
दस्ता	दस्ता	जस्ता
फट्किरि	फट्किरि	फिटकरी
सीसा	सीसा	शीशा
पिडल	पिचल	पीतल
पारा, पारद	पारा	पारा
गन्धक	गन्धक	गन्धक
सैन्धव लवण	सैन्धव लवण	सैन्धा नमक
हीरक	हीरक	हीरा
पान्ना	पान्ना	पन्ना
चुनी	चुनी	चुनी

दिशाएं

उत्तरदिक्	उत्तरदिक्	उत्तर दिशा
दक्षिणदिक्	दक्षिणदिक्	दक्खिण दिशा

ପୂର୍ବଦିକ	ପୂର୍ବଦିକ	ପୂର୍ବ ଦିକ
ପଶ୍ଚିମଦିକ	ପଶ୍ଚିମଦିକ	ପଶ୍ଚିମ ଦିକ
ଉତ୍ତରାଂଶ	ଉତ୍ତରାଂଶ	ଉତ୍ତର ପୂର୍ବକା କୋଣ
ବାୟୁକୋଣ	ବାୟୁକୋଣ	ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମକା କୋଣ
ଅଗ୍ନିକୋଣ	ଅଗ୍ନିକୋଣ	ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବକା କୋଣ
ନୈଶ୍ଚତକୋଣ	ନୈଶ୍ଚତକୋଣ	ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମକା କୋଣ

ଅଦାଲତୀ ଶବ୍ଦ ।

ଆଦାଲତ	ଆଦାଲତ	କଚେରୀ
ଆଇନ	ଆଇନ	କାନୁନ
ବିଚାର	ବିଚାର	ବିଚାର
ମାଲିମ	ମାଲିମ	ପଞ୍ଜି
ମଧ୍ୟସ୍ଥ	ମଧ୍ୟସ୍ଥ	ମଧ୍ୟସ୍ଥ
ଜୁରି	ଜୁରି	ଜୁରି
ଫରିଆଦୀ	ଫରିଆଦୀ	ମୁହାଁ
ବାଦୀ	ବାଦୀ	ମୁହାଁ
ଆମାମୀ	ଆମାମୀ	ମୁହାଁ
ପ୍ରତିବାଦୀ	ପ୍ରତିବାଦୀ	ମୁହାଁ
ଉକିଲ	ଉକିଲ	ବକୀଲ
ଉକାଲତନାମା	ଉକାଲତନାମା	ବକାଲତନାମା

ଏସେମର	ଏସେମର	ପଞ୍ଚ
ଦାବୀ	ଦାବୀ	ଦାବା
ସ୍ୱତ୍ୱ	ସ୍ୱତ୍ୱ	ହକ୍
ଜାମିନ	ଜାମିନ	ଜାମିନ
ସମନ	ସମନ	ସମ୍ମାନ
ଓର୍ଡରରେଟ	ଓର୍ଡରରେଟ	ଓର୍ଡରରେଟ
ମୋକ୍ତାର	ମୋକ୍ତାର	ମୁକ୍ତାର
ରାୟ	ରାୟ	ରାୟ
ଖାଜାନା	ଖାଜାନା	ଭାଜ୍ଜା
ଜରିମାନା	ଜରିମାନା	ଜୁର୍ମାନା
କସେଦ	କସେଦ	କୌଦ
ଦେଉଲିଆ-ବ୍ୟକ୍ତି	ଦେଉଲିଆ ବ୍ୟକ୍ତି	ଦିବାଲିଆ
କୋର୍ଟ ଫି:	କୋର୍ଟ ଫି:	ଅଦାଲତ କା ଖର୍ଚ୍ଚା
ସୁଷ	ସୁଷ	ସୁଷ, ରିସ୍ତ
ସୁବିଚାର	ସୁବିଚାର	ଇନ୍ସାଫ, ନ୍ୟାୟ
ଦଣ୍ଡାଜ୍ଜା	ଦଣ୍ଡାଜ୍ଜା	ସଜା, ଦଣ୍ଡ
ଦେଓସାନୀ-ଆଦାଲତ	ଦେବାନୀଆଦାଲତ	ଦୀବାନୀ କଚହରୀ
ଫୌଜଦାରୀ-ଆଦାଲତ	ଫୌଜଦାରୀଆଦାଲତ	ଫୌଜଦାରୀକଚହରୀ
ଆର୍ଜି	ଆର୍ଜି	ଅର୍ଜୀ
ସାକ୍ସୀ	ସାକ୍ସୀ	ସାକ୍ସୀ, ଗବାହ
ମୁନ୍ସେଫ	ମୁନ୍ସେଫ	ମୁନ୍ସିଫ
ସୋକହମା	ସୋକହମା	ସୁକହମା

प्रमाण	प्रमाण	प्रमाद
नालिस	नालिस	नालिस
ख९	खत्	दस्तावेज
पाटो	पाटो	पट्टा
जवानबन्दी	जवानबन्दी	जवानबन्दी
शपथ	शपथ	शपथ, कसम
ग्रेपारि-पौराणाना	ग्रेपारिपरवाना	गिरफ्तारीका पर- वाना।
मुचलिखा	मुचलिखा	मुचलका
निष्पत्ति	निष्पत्ति	फैसला
खालास	खालास	रिहाई
पुनर्विचार	पुनर्विचार	नज़रसानी
नथी	नथी	नली
आममोक्तार-नामा	आममोक्तारनामा	आममुखारनामा
दलिल	दलिल	दलील
शुनानि	शुनानि	सुनवाई
नीलाम	नीलाम	नीलाम

संज्ञाविशेषण पद ।

लाक	लाल	लाल
काल	काल	काला

सादा	सादा	सफेद
शान्त	शान्त	शान्त
धूर्त	धूर्त	धूर्त
बलवान्	बलवान्	बलवान्
दुर्बल	दुर्बल	कमजोर
मोटा	मोटा	मोटा
कश	कश	कश, दुबला
सुन्दर	सुन्दर	सुन्दर
भाल	भाल	अच्छा
सुश्री	सुश्री	सुन्दर
कोन	कोन	कोई, कुछ
ए कोन	ए कोन	कोई
कतकगुलि	कतकगुलि	कुछ
अनेक	अनेक	बहुतेरे
एइ	एइ	यह
ऐ	ऐ	वह
सेइ	सेइ	वह
एइ सकल	एइ सकल	ये सब
ऐ सकल	ऐ सकल	वे सब
मन्द	मन्द	बुरा
बड़	बड़	बड़ा
बृहत् आकार	बृहत् आकार	बड़ा

କୁନ୍ଦ	କୁନ୍ଦ	କୁନ୍ଦ, କୋଟା
ସବୁଜ	ସବୁଜ	ହରା
ନୀଳବର୍ଣ	ନୀଳବର୍ଣ	ନୀଳା
ହଲ୍‌ଦେ	ହଲ୍‌ଦେ	ଜର୍ଦ
ଫୋଷା	ଫୋଷା	ପାଳତୁ
ବନ୍ଧ	ବନ୍ଧ	ବନ୍ଧା, ଜଞ୍ଜଳୀ
ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ	ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ	ସଫି, ଦ
ଫିକେ ବାଦାମୀ	ଫିକେ ବାଦାମୀ	ହଳକାବାଦାମୀ
ସାହସୀ	ସାହସୀ	ସାହସୀ
ଭୀରୁ	ଭୀରୁ	ଢରପୋକ
ଉଜ୍ଜ୍ବଳ	ଉଜ୍ଜ୍ବଳ	ଚମକିଲା
ମଲିନ	ମଲିନ	ମଟମିଲା
ଯୁବା	ଯୁବା	ଯୁବା, ଜବାନ
ତରୁଣ ବୟସ୍କ	ତରୁଣ ବୟସ୍କ	ଜବାନ ଓମ୍ବ
ପୁରାତନ	ପୁରାତନ	ପୁରାତନ
ବୁଢ଼ୋ	ବୁଢ଼ୋ	ବୁଢ଼ା
ନୂତନ	ନୂତନ	ନୟା
ଶକ୍ତ	ଶକ୍ତ	ସଖ୍‌ତ
ଠିକ	ଠିକ	ଠିକ
ଭୁଲ	ଭୁଲ	ଗୁଲତ
ନ୍ୟାୟ	ନ୍ୟାୟ	ନ୍ୟାୟ
ଅନ୍ୟାୟ	ଅନ୍ୟାୟ	ଅନ୍ୟାୟ

ଦୀର୍ଘମୂଳୀ	ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ	ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ
ଘନ	ଘନ	ଘନ, ଗାଢ଼ା
ପାତଳା	ପାତଳା	ପତଳା
ଥୋଡ଼ା	ଥୋଡ଼ା	ଲଂଗଡ଼ା
ଅନ୍ଧ	ଅନ୍ଧ	ଅନ୍ଧା
ବଧୀର	ବଧୀର	ବହରା
କାଳା	କାଳା	ବହରା
ଏକ ଚକ୍ର	ଏକ ଚକ୍ର	କାନା
ନରମ	ନରମ	ନରମ
ଲକ୍ଷା	ଲକ୍ଷା	ଲକ୍ଷା
ଛୋଟ	ଛୋଟ	ଛୋଟା
ଧନୀ	ଧନୀ	ଧନୀ
ଦରିଦ୍ର	ଦରିଦ୍ର	ଦରିଦ୍ର, ନିର୍ଘନ
ଗରୀବ	ଗରୀବ	ଗରୀବ
ବୁଦ୍ଧିମାନ	ବୁଦ୍ଧିମାନ	ବୁଦ୍ଧିମାନ
ନିର୍ବିବାଧ	ନିର୍ବିବାଧ	ମୁକ୍ତ
ପରିଶ୍ରମୀ	ପରିଶ୍ରମୀ	ମିହନତୀ
ଅଳସ	ଅଳସ	ଆଳସୀ
ସହର	ସହର	ତେଜ
ମନ୍ଥରଗତି	ମନ୍ଥରଗତି	ସୁସ୍ଥ ଚାଳ
କୁଢ଼େ	କୁଢ଼େ	ସୁସ୍ଥ
ଧୀର	ଧୀର	ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ

✓ ଶୂକ	ଶୂକ	ଶୁଁ ଗା
✓ ବୋବା	ବୋବା	ଶୁଁ ଗା
ଦୌର୍ଘାକାର	ଦୌର୍ଘାକାର	ଲକ୍ଷ୍ବା
✓ ବୈଟେ	ବୈଟେ	ବୌନା
✓ ଶର୍ବ୍ବାକାର	ଶର୍ବ୍ବାକାର	ବୌନା
✓ ବିନ୍ଦ୍ରୀ	ବିନ୍ଦ୍ରୀ	କୃରୂପ
କୁଂସିଂ	କୁଂସିତ	ଭହା
ପ୍ରବଳ	ପ୍ରବଳ	ତେଜ, ଜୌରାବର
ଗଭୀର	ଗଭୀର	ଗହରା
ଉଚ୍ଚ	ଉଚ୍ଚ	ଉଁ ଚା
ନିମ୍ନ	ନିମ୍ନ	ନୀଚା
ଗରମ	ଗରମ	ଗରମ
ଶୀତଳ	ଶୀତଳ	ଶୀତଳ
ଠାଣ୍ଡା	ଠାଣ୍ଡା	ଠଣ୍ଡା
ସୁମିଷ୍ଟ	ସୁମିଷ୍ଟ	ମୌଠା
ସୁସ୍ମଧୁର	ସୁସ୍ମଧୁର	ମୌଠା
ଦ୍ରୁତଗାମୀ	ଦ୍ରୁତଗାମୀ	ତେଜ ଚଳନେବାଲା
ଭୟାନକ	ଭୟାନକ	ଭୟାନକ
ସଂକୀର୍ଣ	ସଂକୀର୍ଣ	ତଞ୍ଜ
ବିସ୍ତୃତ	ବିସ୍ତୃତ	ଚୌଢ଼ା
ଉପସ୍ଥିତ	ଉପସ୍ଥିତ	ମୌଜୁଦ, ହାଜିର
ଅନୁପସ୍ଥିତ	ଅନୁପସ୍ଥିତ	ନାମୌଜୁଦ

ଜୀବିତ	ଜୀବିତ	ଘ୍ରିନ୍ଦା
ମୃତ	ମୃତ	ମୃତ, ମର୍ଦ୍ଦୀ
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ	ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ	ସୁଗ
ଗନ୍ଧୀର	ଗନ୍ଧୀର	ଗନ୍ଧୀର
ଲଞ୍ଜାଶୀଳ	ଲଞ୍ଜାଶୀଳ	ଶରମୀଳା
ଲାଞ୍ଜୁକ	ଲାଞ୍ଜୁକ	ଲଞ୍ଜୁଳା
ଶିଷ୍ଟାଚାରୀ	ଶିଷ୍ଟାଚାରୀ	ଶିଷ୍ଟାଚାରୀ
ଅଶିଷ୍ଟ	ଅଶିଷ୍ଟ	ଗଞ୍ଜାର
ସାବଧାନ	ସାବଧାନ	ସାବଧାନ
ଅସାବଧାନ	ଅସାବଧାନ	ଗାଫିଲ
ବିଶ୍ବାସୀ	ବିଶ୍ବାସୀ	ବିଶ୍ବାସୀ
ବିଶ୍ବାସଘାତକ	ବିଶ୍ବାସଘାତକ	ବିଶ୍ବାସଘାତକ
ଗୃହପାଳିତ	ଗୃହପାଳିତ	ଘରେଲୁ
ବେ-ଆଦବ	ବେ-ଆଦବ	ବେ-ଆଦବ
ଛିଟ୍‌ଛିଟ୍	ଛିଟ୍‌ଛିଟ୍	ଚିରଚିରା
ନିରୁପାୟ	ନିରୁପାୟ	ନି:ସହାୟ
କୃତଜ୍ଞ	କୃତଜ୍ଞ	ଫହସାନମନ୍ଦ
କଶା	କଶା	କଶା ହୁଆ
ଢିଲେ	ଢିଲେ	ଢିଲା
ଅଲ୍ପ	ଅଲ୍ପ	ଅଲ୍ପ, ଥୋଡ଼ା
ସଂଶ୍ଳେଷ	ସଂଶ୍ଳେଷ	ସଂଶ୍ଳେଷ, କାଫୀ
ସମୁଦୟ	ସମୁଦୟ	ତମାମ

प्रात्येक	प्रत्येक	प्रत्येक, हरेक
शुष्क	शुष्क	सूखा
सत्य	सत्य	सच
मिथ्या	मिथ्या	भूँठ
गोल	गोल	गोल
सोनार	सोनार	सोनेका
रूपार	रूपार	चाँदीका
चतुष्कोण	चतुष्कोण	चौकोना
दैनिक	दैनिक	दैनिक, रोज़ाना
रात्रिकालीन	रात्रिकालीन	रातका
मासाहिक	मासाहिक	मासाहिक
सप्ताहे छहिवार	सप्ताहे दुइवार	सप्ताहमें दो बार
पाक्षिक	पाक्षिक	पाक्षिक
मासिक	मासिक	मासिक
द्वैमासिक	द्वैमासिक	दो मासिक
त्रैमासिक	त्रैमासिक	त्रैमासिक
वात्सरिक	वात्सरिक	सालाना
वार्षिक	वार्षिक	वार्षिक
स्थानीय	स्थानीय	स्थानीय
अनन्तकाल-स्थायी	अनन्तकाल स्थायी	अनन्तकालस्थायी
सत्	सत्	ईमान्दार
एकटा	एकटा	एक

(८८)

केह ना

किछू ना

अपर

अन्य एकटा

सकल

कतिपय

उभय

किछू

सेइ

केन ना

केह ना

किछू ना

अपर

अन्य एकटा

सकल

कतिपय

उभय

किछू

सेइ

केन ना

कोई नहीं

कुछ नहीं

दूसरा

एक दूसरा

सब

कई

दोनों

कुछ

वही

क्योंकि

(१००)

सर्वनाम शब्द ।

आमि	आमि	
तूइ	तुइ	
आपनि	आपनि	आप
तुमि	तुमि	तुम
आमरा	आमरा	हम
तोमरा	तोमरा	तुम लोग
आपनारा	आपनारा	आपलोग
तिनि	तिनि	वह
से	से	वह
इहा	इहा	यह
ताहारा	ताहारा	वे
ताँहारा	ताँहारा	वे
आमार	आमार	मेरा
आपनार	आपनार	आपका

(१०१)

तोर	तोर	: तेरा
ताहार	ताहार	उसका
ताँहार	ताँहार	उसका
आमादिगेर	आमादिगेर	हमारा
तोमार	तोमार	तुम्हारा
तोमादिगेर	तोमादिगेर	तुम्हारा
ताहादिगेर	ताहादिगेर	उनका
आमाके	आमाके	मुझे
तोके	तोके	तुझे
आपनाके	आपनाके	आपको
तोमाके	तोमाके	तुम्हें
ताहाके	ताहाके	उसे
इहाके	इहाके	इसे
आमादिगके	आमादिगके	हमें
तोमादिगके	तोमादिगके	तुम्हें
ताहादिगके	ताहादिगके	उन्हें

सम्बन्ध और प्रश्न वाचक शब्द ।

यिनि, ये	जिनि, जे	जो
याहार	जाहार	जिसका
याहाके	जाहाके	जिसको

ଯାହା, ଯେ	ଜାହା, ଜେ	ଜୋ
କେ	କି	କୌନ
କାହାର	କାହାର	କିସକା
କାହାକେ	କାହାକି	କିସକୋ
କୋନ୍	କୋନ୍	କୌନସା
କି	କି	କ୍ବା
କାହାରା	କାହାରା	କିନକା
କେ କେ	କେ କେ	କୌନ କୌନ
କାହାଦିଗେର	କାହାଦିଗେର	କିନକା
କାହାଦିଗକେ	କାହାଦିଗକି	କିନକୋ
ଆମି ନିଜେ	ଆମି ନିଜେ	ମੈଁ ଖୁଦ
ତୁମି ନିଜେ	ତୁମି ନିଜେ	ତୁମ ଖୁଦ
ତିନି ନିଜେ	ତିନି ନିଜେ	ବହ ଖୁଦ
ସେ ନିଜେ	ସେ ନିଜେ	ବହ ଖୁଦ
ଆମରା ନିଜେ	ଆମରା ନିଜେ	ହମ ଖୁଦ
ତୋମରା ନିଜେ	ତାହାରା ନିଜେ	ତୁମ ଖୁଦ
ତାହାରା ନିଜେ	ତାହାରା ନିଜେ	ବେ ଖୁଦ

(१०३)

गुण और अवस्था वाचक विशेष्य शब्द ।

दया	दया	दया
कृपा	कृपा	कृपा
उदारता	उदारता	उदारता
आशा	आशा	आशा
भय	भय	भय, डर
दुःख	दुःख	दुःख
क्रोध	क्रोध	क्रोध
हिंसा	हिंसा	हिंसा
गर्व	गर्व	गर्व, घमण्ड
सहानुभूति	सहानुभूति	सहानुभूति
श्रद्धा	श्रद्धा	श्रद्धा
बन्धुता	बन्धुता	मित्रता
सतता	सतता	ईमानदारी
आग्रह	आग्रह	आग्रह
साहस	साहस	साहस
धैर्य	धैर्य	धैर्य
निष्ठुरता	निष्ठुरता	निष्ठुरता
उच्चाभिलाष	उच्चाभिलाष	उच्चाभिलाष

ଉଚ୍ଚାକାଞ୍ଛା	ଉଚ୍ଚାକାଞ୍ଛା	ଉଚ୍ଚାକାଞ୍ଚା
ସୂର୍ଯ୍ୟ	ପୃଣା	ପୃଣା
କ୍ଳମା	କ୍ଳମା	କ୍ଳମା
ଆମୋଦ	ଆମୋଦ	ଆମୋଦ, ଯୁଗୁ
ବ୍ୟଥା	ବ୍ୟଥା	ବ୍ୟଥା, ଦୁଃଖ
ଭୀରୁତା	ଭୀରୁତା	ଭୀରୁତା, ଡରପୋକପନ
ଦୈର୍ଘ୍ୟ	ଦୈର୍ଘ୍ୟ	ଲକ୍ଷ୍ମାଈ
ବିସ୍ତାର	ବିସ୍ତାର	ଚୌଡ଼ାଈ
ଅଭ୍ୟାସ	ଅଭ୍ୟାସ	ଅଭ୍ୟାସ
ବେଧ	ବେଧ	ମୁଟାଈ
ଗଭୀରତା	ଗଭୀରତା	ଗହରାଈ
ଉଚ୍ଚତା	ଉଚ୍ଚତା	ଉଁଚାଈ
ନୀଚତା	ନୀଚତା	ନୀଚତା
ସମ୍ପଦ	ସମ୍ପଦ	ସମ୍ପଦ
ବିପଦ	ବିପଦ	ବିପଦ
ଦୁର୍ଗତି	ଦୁର୍ଗତି	ଦୁର୍ଗତି
ବିଶୁଦ୍ଧତା	ବିଶୁଦ୍ଧତା	ସଫାଈ
ଉପସ୍ଥିତି	ଉପସ୍ଥିତି	ହାଜିରୀ
ଶୈଶବକାଳ	ଶୈଶବକାଳ	ବଚ୍ଚପନ
ଯୌବନ	ଜୀବନ	ଜବାନୀ
ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥା	ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥା	ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥା
ଉନ୍ମତ୍ତାବସ୍ଥା	ଉନ୍ମତ୍ତାବସ୍ଥା	ପାଗଲପନ

लज्जा	लज्जा	लज्जा
द्वेष	द्वेष	द्वेष
क्षुधा	क्षुधा	क्षुधा, भूख
पिपासा	पिपासा	प्यास
निद्रा	निद्रा	नींद
अहङ्कार	अहङ्कार	अहंकार
स्मृति	स्मृति	स्मृति
स्नेह	स्नेह	स्नेह
स्वास्थ्य	स्वास्थ्य	स्वास्थ्य
दुर्बलता	दुर्बलता	दुर्बलता
पीड़ा	पीड़ा	पीड़ा, बीमारी
बल	बल	बल, ताकत
सौन्दर्य	सौन्दर्य	सुन्दरता
स्थूलता	स्थूलता	मोटापन
कृशता	कृशता	दुबलापन
आराम	आराम	आराम
नम्रता	नम्रता	नम्रता
सलज्जभाव	सलज्जभाव	शर्म, हया
शत्रुता	शत्रुता	शत्रुता
निबुद्धिता	निबुद्धिता	निबुद्धिता
चाकरी	चाकरी	चाकरी, नौकरी
सत्वरता	सत्वरता	जल्दी

(१०६)

पारगता	पारगता	लियाकत
अमितवाय	अमितव्यय	फिजूलखर्च
✓ क्षिप्रता	क्षिप्रता	फुरती
निस्तब्धता	निस्तब्धता	खामोशी
उपकारिता	उपकारिता	उपकारिता
आघ्राण	आघ्राण	गन्ध
अधवसाय	अध्ववसाय	अध्ववसाय
✓ दृष्टामि	दृष्टामि	दृष्टता
कौतूहल	कौतूहल	कौतूहल
भक्ति	भक्ति	भक्ति
गोलमाल	गोलमाल	शोर, हल्ला

संयुक्त शब्द ।

पञ्चादभूमि	पञ्चादभूमि	पञ्चादभूमि
गुप्तसिँडि	गुप्तसिँडि	गुप्तसीढ़ी
स्नानागार	स्नानागार	स्नान-घर
युद्धक्षेत्र	युद्धक्षेत्र	युद्धक्षेत्र,
शयनकाल	शयनकाल	सोनेका समय
जन्मदिन	जन्मदिन	जन्मदिन
जन्मगत-सत्त्व	जन्मगत-सत्त्व	पैदायशी हवा

ग्रन्थकीट	ग्रन्थकीट	किताब का कीड़ा
तीरन्दाज	तीरन्दाज	तीरन्दाज
सहाध्यायी	सहाध्यायी	सहपाठी
शस्त्रक्षेत्र	शस्त्रक्षेत्र	अनाजका खेत
युवराज	युवराज	युवराज
दिवा-स्वप्न	दिवा-स्वप्न	दिनका सुपना
कर्णभरण	कर्णभरण	कानका गहना
साक्षात्प्रमण	साक्ष्यभ्रमण	शाम की सैर
स्त्री-शिक्षा	स्त्री-शिक्षा	स्त्री-शिक्षा
चलनपथ	चलनपथ	चलने की राह
पदचिह्न	पदचिह्न	पदचिह्न
ज्वालानी काष्ठ	ज्वालानी काष्ठ	जलानेकी लकड़ी
स्वर्णरेणु	स्वर्णरेणु	सुवर्ण की खाक
स्वर्ण खनि	स्वर्ण खनि	सोने की खान
घोड़-दौड़	घोड़-दौड़	घुड़दौड़
आलोकस्तम्भ	आलोकस्तम्भ	रोशनीका मीनार
बाजार दर	बाजार दर	बाजार भाव
ज्योत्स्ना	ज्योत्स्ना	चांदनी
संवादपत्र-विक्रयकारी	संवादपत्र-विक्रय	संवादपत्र बेचने
बालक	कारी बालक	वाला लड़का
संवादपत्र	संवादपत्र	अखबार
इन्द्रधनु	इन्द्रधनु	इन्द्रधनुष

✓ ଗୋଲାପ-ଜଳ	ଗୋଲାପ ଜଳ	ଗୁଲାବଜଳ
ସାମୁଦ୍ରିକ ପକ୍ଷୀ	ସାମୁଦ୍ରିକ ପକ୍ଷୀ	ସମୁନ୍ଦରୀ ଚିଢ଼ିଆ
ସିନ୍ଧୁଘୋଟକ	ସିନ୍ଧୁଘୋଟକ	ସମୁନ୍ଦରୀ ଘୋଡ଼ା
ନାବିକ ବୃତ୍ତି	ନାବିକ ବୃତ୍ତି	ନାବିକ ବୃତ୍ତି
ସମୁଦ୍ରଜ ଉଦ୍ଭିଦ	ସମୁଦ୍ରଜ ଉଦ୍ଭିଦ	ସମୁଦ୍ରୀ ପିପ୍ପା
ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ	ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ	ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ
ସୁରାବଣିକ	ସୁରାବଣିକ	କଲାର
ଶୀତାବାସ	ଶୀତାବାସ	ଶୀତକାଳିନୀ ରଞ୍ଜନକା ଘର
ମୋମବାତୀ	ମୋମବାତୀ	ମୋମ-ବତ୍ତୀ
ଶୟାଶାସୀ	ଶୟାଶାସୀ	ପଲଙ୍କପର ସୂତା
ରକ୍ତ-ପିପାସୁ	ରକ୍ତ-ପିପାସୁ	ରବୁନକା ପ୍ୟାସା
ଠିକାନାହିନ ପତ୍ର	ଠିକାନାହିନ ପତ୍ର	ବେପନେକୀ ଚିଢ଼ି
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପୀଡ଼ିତ	ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପୀଡ଼ିତ	ଅକାଳକେ ମାର
ଧନଗର୍ବିତ	ଧନଗର୍ବିତ	ଧନଗର୍ବିତ
ବଞ୍ଚାହତ	ବଞ୍ଚାହତ	ବିଜଲିକା ମାରା ହୁଆ
ପୁସ୍ତକେର ଦୋକାନ	ପୁସ୍ତକେର ଦୋକାନ	ପୁସ୍ତକକୀ ଦୁକାନ
✓ କୟଲାର ଖନି	କୟଲାର ଖନି	କୋୟଲେକୀ ଖାନ
ଚକ୍ରେର ଲୋମ	ଚକ୍ରେର ଲୋମ	ଆଁଖି କି ବାଲ
ଚକ୍ରେର ପାତା	ଚକ୍ରେର ପାତା	ପଲକ
ଗ୍ୟାସେର ଆଲୋ	ଗ୍ୟାସେର ଆଲୋ	ଗୈସକୀ ରୌଶନୀ
କାଚେର ଜିନିଷ	କାଚେର ଜିନିଷ	କାଞ୍ଚକୀ ଚିଞ୍ଚ
ହାଥେ ବାଜାହବାର ଘଣ୍ଟା, ହାଥେବାଜାହବାର ଘଣ୍ଟା, ହାଥେବଜାନିକାଘଣ୍ଟା		

हाथे चालाईवार	हाथे चालाईवार	हाथे चालाईवार
ताँत	ताँत	ताँत
घोड़ार चाबुक	घोड़ार चाबुक	घोड़की चाबुक
पाटेर कल	पाटेर कल	पाट की कल
कागजेर कल	कागजेर कल	कागजकी कल
घोड़-दोड़ेर घोड़ा	घोड़दौड़ेर घोड़ा	घुड़दौड़का घोड़ा
स्कूलेर छात्र	स्कूलेर छात्र	स्कूलका लड़का
स्कूलेर बेतन	स्कूलेर बेतन	स्कूलकी तलब
स्कूलेर शिक्षक	स्कूलेर शिक्षक	स्कूलका उस्ताद
समुद्रेर जुड़	समुद्रेर जुड़	समुन्दरी लड़ाई
समुद्रेर जल	समुद्रेर जल	समुद्रका पानी
रूपार बाटि	रूपार बाटि	चाँदीकी कटोरी
युद्धेर घोड़ा	जुद्धेर घोड़ा	लड़ाईका घोड़ा
रक्तेर न्याय लाल	रक्तेर न्याय लाल	खूनकी तरह सुख
माटिर पात्र	माटिर पात्र	मिट्टीका बरतन
लोहार द्रव्यादि	लोहार द्रव्यादि	लोहेका सामान
आल्कातरार न्याय	आल्कातरार न्याय	अलकतरेकी भाँति
आकाशेर न्याय नील	आकाशेर न्याय नील	आकाशके समान नीला
घासेर मत सबुज	घासेर मत सबुज	घासके समान सज
धोपार इस्त्री	धोपार इस्त्री	धोबीकी इस्त्री

ক্রিয়া পদ ।

✓ শোষণ করা	সোষনা
জিজ্ঞাসা করা	পূচ্ছনা
আরম্ভ করা	আরম্ভ করা
✓ বন্ধন করা (বাঁধা)	বাঁধনা
✓ ধার করা	ঋদ্ধার লেনা
ভঙ্গ করা (ভাঙ্গা)	তোড়না
আনয়ন করা	লানা
ক্রয় করা (কেনা)	খরীদনা
আহ্বান করা (ডাকা)	পুকারনা
✓ ধারণ করা (ধরা)	পকড়না
✓ প্রতারণা করা	ধোখা দেনা
✓ কর্তন করা (কাটা)	কাটনা
করা	করনা
উপার্জন করা	কমানা
আহার করা (খাওয়া)	খানা
স্বত্বভোগ করা	স্বত্বভোগ করা
অনুমান করা	অনুমান করা
দান করা (দেওয়া)	দেনা
অধিকার করা (থাকা)	রখনা
ক্ষতি করা	লুক্সান করা ~

ঘৃণা করা	ঘৃণা করা
সাহায্য করা	সহায়তা করা
আঘাত করা	চোট लगानা
উত্তোলন করা	उठानা, चढ़ानা
প্রজ্জ্বলিত করা	আগ लगानা, জলানো
অগ্রাহ্য করা	ন মাননা
কল্পনা করা	কল্পনা করা, বিচারনা
কারারুদ্ধ করা	কৈদ করা
যোগ করা	জোড়না, মিলানো
অপমান করা	অপমান করা
বিপর্যাস্ত করা (উলটান)	उलटনা, ঐঁধা করা
নিমন্ত্ৰণ করা	নিমন্ত্ৰণ করা, बुलानা
সমর্থন করা	समर्थन করা, सहী সাবিত করা
রক্ষা করা (রাখা)	रक्षा करना, रखना
পদাঘাত করা (লাথি মারা)	लात मारना
নিহত করা (মারিয়া ফেলা)	मार डालना
বোধগম্য করা (জানা)	जानना
ধার দেওয়া	उधार देना
উত্তোলন করা (তোলা)	उठानা
পরিচালন করা	रास्ता दिखाना, लेजानা
লেখন করা (চাটা)	चाटना
পছন্দ করা	पसन्द करना

संयुक्त करा	जोड़ना, मिलाना
नष्ट करा	खोना
प्रीति करा (भालवांसा)	प्रेम करना ✓
अवनत करा	नीचा करना
निर्न्नाश करा	धनाना
बन्दोबस्त करा	बन्दोबस्त करना
थण्ड थण्ड करा	टुकड़े टुकड़े करना
उबवरा करा (जमीते गाँव देওয়া) खाद देना	
लक्ष् करा	लक्ष करना
विवाह करा	विवाह करना
परिमाण करा	परिमाण करना, तौलना
✓ दब करा (गलान)	गलाना
अविश्वास करा	अविश्वास करना
विपथे चालित करा	बहकाना
अस्थाने स्थापन करा	और की और जगह रखना
डूल मुद्रण करा (डूल छापा)	गलत छापना
कु-शासन करा	अस्थिर करना, बुरी तरह पिशाचाला
अपव्यवहार करा	बुरी तरह काम में लाना
✓ लाघव करा	घटाना, कम करना
✓ घास कर्तन करा (घास काटि)	घास काटना
✓ गुण करा	शुणा करना
खून करा (हत्या करा)	खून करना

নাম করা	নাম লেনা
সংকীর্ণ করা	তঙ্ক করা
হস্তান্তর করা	হস্তান্তর করা
নামোল্লেখ করিয়া	নাম লেনা
লক্ষ করা (টুকে রাখা)	নোট করা, টাঁক লেনা
অবগত করা	প্রকাশ করা, মালুম করা
আজ্ঞাপালন করা	আজ্ঞাপালন করা
মুছিয়া ফেলা	মিটানা, পোকনা
প্রতিরোধ করা (বাধা দেওয়া)	রোকনা
এক্টেনি করা	এবজী করা
অনুলেখ করা (বাদ দেওয়া)	ছোড়না
প্রকাশ করা (খুলিয়া দেওয়া)	খোলনা, প্রকাশ করা
বিবেচনা করা	বিশ্লেষণ করা, বিচার করা
উৎপীড়ন করা	দবানা, জুল্ম করা
আদেশ করা	ডুক্স দেনা
বল প্রয়োগ করা	জিয়াদতী করা, জবরদস্তী করনা
অতিক্রম করা	পীছে ছোড়না, লঙ্ঘন করা
অধিক দাবী করা	অধিক দাম লগানা
পরাজয় করা	জীতনা, হারানা
অধিক বোঝাই করা	অধিক বোঝ লাদনা
অগ্রাহ্য করা	তরহ দেনা, খ্যাল ন করা

তত্ত্বাবধান করা	দেখ ভাল করা
অতিরিক্ত খাটান	অধিক কাম করা ✓
চিত্র করা	তস্বীর উতারণা যা বনানা
ভ্রাস করা	ঘটানা
বিভাগ করা	বিভাগ করা, হিস্সা করা
ক্ষমা করা	ক্ষমা করা, মাফ করা
সংলগ্ন করা	লগানা, জোড়না
পথ প্রস্তুত করা	রাহ তৈয়ার করা
প্রদান করা	দেনা
লোষ্ট্রাঘাত করা	পথর মারনা
অনুভব করা	অনুভব করা, মালুম করা
সম্পন্ন করা	অজ্ঞাম দেনা, পূরা করা
মন দিয়া পাঠ করা	দিল লগা কর পড়না ✓
অনুসরণ করা	অনুসরণ করা, পীছা করা
বিক্র করা	ছেদনা
অনুকম্পা করা	দয়া করা
স্থাপন করা	রখনা
উৎপাটন করা	তোড় লেনা, উখাড়না
কলঙ্কিত করা	কলঙ্কিত করা
বিলম্ব করা	দের করা
প্রশংসা করা	প্রশংসা করা, তারীফ করা
প্রার্থনা করা	প্রার্থনা করা

ପୂର୍ବେ ଯୋଗ କରା
 ଉପହାର ପ୍ରଦାନ କରା
 ମୁଦ୍ରିତ କରା
 ଲାଭ କରା
 ଯୋଗାଡ଼ କରା
 ପରିସ୍କାର କରା
 ପବିତ୍ର କରା
 ଉପସୂକ୍ତ କରା
 ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରା
 ବାତିଲ କରା
 ଶାନ୍ତ କରା
 ନୀରବ କରା
 ଉଦ୍ଧୃତ କରା
 ମଞ୍ଜୁର କରା
 ପାଠ କରା
 ତିରସ୍କାର କରା
 ଗ୍ରହଣ କରା
 ପୁନରୁଦ୍ଧି କରା
 ସ୍ତମ୍ଭାସି କରା
 ମିଳନ କରା
 ଲିପିବଦ୍ଧ କରା

ପହିଲେ ମିଳନା
 ଉପହାର ଦେବା
 ଛାପନା
 ପାନା
 ଜୋଗାଡ଼ କରନା, ଗୁଟାନା
 ଯାଫ କରନା
 ପବିତ୍ର କରନା
 ଉପଯୁକ୍ତ କରନା
 ଟୁକଡ଼ି ଟୁକଡ଼ି କରନା
 ମନସ୍ତୁର କରନା
 ବୁଝାନା, ଠଗଣା କରନା
 ଶୁପ କରନା
 ଉଦ୍ଧୃତ କରନା, ଉତ୍ତେଜ କରନା
 ମଞ୍ଜୁର କରନା
 ପଢ଼ନା
 ଖିଞ୍ଜକନା
 ପାନା, ଲେନା
 ବାର ୨ କହନା, ଦୁହରାନା, ଦୁବାରା
 କହନା ଯା ଲିଖନା
 ସିଫାରିଶ କରନା
 ମିଳ କରନା
 ଲିଖନା

পুনরুদ্ধার করা	পুনরুদ্ধার করা
পুনর্লভ করা	পুনর্লভ করা, ফিরসে পানা
অস্বীকার করা	অস্বীকার করা, ইঁকার ক°
✓ অনুতাপ করা	✓ অনুতাপ করা, অক্ষোস করা
বর্ণনা করা	বয়ান করা
✓ শিথিল করা	টীলা করা
মুক্ত করা	ছোড় দেনা
ত্যাগ করা	ত্যাগনা, ছোড়না
মন্তব্য প্রকাশ করা	রায দেনা
স্থানান্তর করা	হটানা, স্থানান্তর করা
✓ মেরামত করা	মরম্মত করা
দমন করা	দমন করা
বিমুখ করা	বিমুখ করা
✓ অনুরোধ করা	অনুরোধ করা, দরখাস্ত ক°
কার্যত্যাগ করা	হস্তে ফা দেনা, কাম ছোড়না
প্রতিজ্ঞা করা	প্রতিজ্ঞা করা, প্রণ করা
সম্মান করা	সম্মান করা
উত্তর করা	জবাব দেনা, উত্তর দেনা
সীমাবদ্ধ করা	সীমাবদ্ধ করা
✓ খুচরা বিক্রয় করা	ফুটকর বিক্রী করা
প্রতিশোধ গ্রহণ করা	বদলা লেনা
প্রত্যুত্তর করা	জবাব পর জবাব দেনা

ବିନଷ୍ଟ କରା (ଧ୍ବଂଶ କରା)	ବରବାଦ କରଣ
ନାମନ କରା	ଶାସନ କରଣା
ଲୁଣ୍ଠନ କରା	ଲୁଟନା
ଉତ୍ସର୍ଗ କରା	ବଳିଦାନ ଦେବା; ଅର୍ପଣ କରଣା
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରା	ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରଣା
ବିକୌର୍ଣ୍ଣ କରା	ଛିତରାଣା
ବନ୍ଧ କରା	ଜଳାଣା, ଭୁଲସାଣା
ନିଆସାତ କରା	ନାଖୁନ ସେ ଖରୋଚନା
ପ୍ରେରାଭିତ କରା	ଫୁସଲାଣା
ଦର୍ଶନ କରା (ଦେଖା)	ଦେଖଣା
ଅନୁମୋଦନ କରା	ତଲାଶ କରଣା
ଆକ୍ରମଣ କରା	ଆକ୍ରମଣ କରଣା
ବିକ୍ରୟ କରା	ବେଚଣା
ନିମ୍ନୋକ୍ତା ପ୍ରଦାନ କରା	ସଜାକା ହୁକ୍ମ ଦେବା
ସେବା କରା	ସେବା କରଣା
ଚାକରୀ କରା	ଚାକରୀ କରଣା
ଗଠନ କରା	ଢ଼ିଲ ଢାଳଣା
ଧାରାଳ କରା	ତେଜ କରଣା
ହେମନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରା	ହଜାମତ ବନାଣା
ଆଶ୍ରୟ ଦେଓରା	ଆଶ୍ରୟ ଦେବା
ଘୁଲି କରା	ଗୋଲୀ ମାରଣା
ସଂକ୍ଷେପ କରା	ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରଣା

ବନ୍ଧୁ କରା	ବନ୍ଦ୍ କରନା
✓ ସ୍ବାକ୍ଷର କରା	ଦସ୍ତଖତ କରନା
ନିର୍ବବାକ କରା	ଚୁପ କରନା
ସରଳ କରା	ସରଳ କରନା
• କୋମଳ କରା	କୋମଳ କରନା
ମାନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ କରା	ଶାନ୍ତ କରନା
✓ ବାନାନ୍ କରା	ହିଜ୍ଜେ କରନା
ଅନ୍ତ୍ର ବିକ୍ର କରା	✓ କୁରୀ ମାରନା, ଘାୟଲ କରନା
ଚୁରି କରା	✓ ଚୋରୀ କରନା
ଉତ୍ତେଜିତ କରା	ଉତ୍ତେଜିତ କରନା, ଓକ୍ସାନା
ଆମରୋଧ କରା	ଗଲା ଘୋଟନା, ମାଁସ ବନ୍ଦକରନା
ସହନ କରା	ସହନା
ଗ୍ରହଣ କରା (ଲଘୁ)	ଲେନା
ବ୍ୟକ୍ତ କରା (ବଳା)	କହନା, ଜାହିର କରନା
ଭୀତ କରା	✓ ଡରାନା
ପରୀକ୍ଷା କରା	ପରୀକ୍ଷା କରନା, ଆଜ୍ଞାମାନା
ଧନ୍ୟବାଦ କରା	ଧନ୍ୟବାଦ ଦେନା
ତୃଣାଛାଦିତ କରା	ଛପ୍ପର ଛାନା
ମନେ କରା	~ ମୋଚନା, ଷ୍ଟାଲ କରନା
ନିକ୍ଷେପ କରା	~ ଫିକନା
ବନ୍ଧନ କରା	ବାନ୍ଧନା
ଶୃଙ୍ଖଳମୁକ୍ତ କରା	ବେଢ଼ି ଖୋଲନା

ব্যবহার করা	ব্যবহার করা, কামমে লানা
সত্য বলিয়া প্রমাণ করা	সত্য বোলকর প্রমাণ করা
আবশ্যক বোধ করা	চাহনা, জরুরী সমझনা
বয়ন করা (বুনা)	বিননা
সম্মত হওয়া	রাজী হোনা
স্নান করা	স্নান করনা
হওয়া	হোনা
নমস্কার করা	নমস্কার করনা
প্রজ্জ্বলিত হওয়া	জলনা, প্রজ্জ্বলিত হোনা
রোদন করা	রোনা
ক্রন্দন করা	রোনা
স্বপ্ন দেখা	সুপনা দেখনা
বিফল হওয়া	বিফল হোনা
পড়া	গিরনা
উপবাস করা	উপবাস করনা
যুদ্ধ করা	লড়না
পলায়ন করা	भागना
মরিয়া যাওয়া	মরজানা
যাওয়া	জানা
ঘটা	হোনা
আশা করা	আশা করনা
ঠাট্টা করা	হুঁসী করনা

ଲାଫାନ	କୂଦନା, ଉଠୁନନା
ମିଥ୍ୟାବଳା	ଭୂଠ ବୋଲନା
ବାସ କରା	ରହନା
ଓଁକିମାରା	ଭାଁକନା
ପ୍ରାର୍ଥନା କରା	ପ୍ରାର୍ଥନା କରନା
ବିବାଦ କରା	ଭଗଡ଼ା କରନା
ଓଁ	ଓଠନା
ଦୌଡ଼ାନ	ଦୌଡ଼ନା
ବୋଧ ହେଉଅ	ମାଲୁମ ହୋନା
ଗାନ କରା	ଗାନା
ବସା	ବିଠନା
ସୁମାନ	ସୋନା
ହାସ୍ୟ କରା	ମୁସ୍କରାନା, ହସନା
ଦୌଡ଼ାନ	ଖଡ଼ା ହୋନା
ଯାତ୍ରା କରା	ଚଳନା, ରବାନ: ହୋନା
ଥାକା	ଠହରନା
କ୍ଳମା	ରୋକନା, ଠହରନା
ସଫଳ ହେଉଅ	ସଫଳ ହୋନା
ସାତାର ଦେଉଅ	ତୈରନା
ଅପଥ କରା	କ୍ଷମ ଖାନା
କଥା ବଳା	ବାତଚୀତ କରନା
ଅନୁଶ୍ୟ ହେଉଅ	ନଞ୍ଜରସେ ଗାୟବ ହୋନା

আপেক্ষা করা

রেড়ান

কার্য্যকরা

লেখা

হাইতোলা

জাগরিত করা

জাগরিত হওয়া

বহন করা

প্রহার করা

আরম্ভ করা

আজ্ঞা করা

কামড়ান

বহা

কাটিয়া যাওয়া

খণ্ডিত করা

লগ্ন হওয়া

আসা

কা কা করা

খনন করা

টানা

পান করা

চালান

বাট দেখনা

সৈর করা, ঘূমনা, ফিরনা

কাম করা

লিখনা

জমুহাই লেনা

জগানা

জাগড়া

লেজানা, ঠোনা

মারনা

আরম্ভ করা

আজ্ঞা দেনা

কাটনা, ডংকমারনা

চলনা

ফটনা

খণ্ডিত করা, চীরনা

চিপটনা, লগনা

আনা

কাঁব কাঁব করা

খোদনা

খীঁচনা

পীনা

হাঁকনা, চলানা

ଧାଓୟା	ଧ୍ୱାନା
ପତିତ ହଓୟା	ଗିରନା
ଦେଖା	ଦେଶନା
ଉଡା	ଓଡ଼ନା
ଘାନ୍ତୁ ଥାକା	ସହନା
ଭୁଲିଯା ଧାଓୟା	ଭୂଲଜାନା ✓
ଜମିଯା ଧାଓୟା	ଜମନା ✓
ପାଓୟା	ପାନା
ଘୁଞ୍ଚା କରା	ଘୀମନା
ଝୁଲାନ	ଝଟକାନା
ଝାଞ୍ଚି ଦେଓୟା	ଝାଞ୍ଚି ଦେନା
ଗୋପନ କରା	ଛିପାନା ✓
ଜାନା	ଜାନନା
ବୋଝାହି କରା	ଲାଦନା
ଧ୍ୟାନ କରା	ଲିଟନା
ଗଲାନ	ଗଲାନା
ପଞ୍ଜ ସମର୍ଥନ କରା	ବକାଳତ କରନା
ଆରୋହଣ କରା	ସବାର ହିନା, ଚଢ଼ନା
ପଢା	ସଢ଼ନା
କରାତ ଦିଆ କାଟା	ଆରି ସେ କାଟନା
ଚରା	ଚରାନା
ସିଳାହି କରା	ସୀନା

कम्पित हওয়া
 फोरी करा
 लोम कर्तन करा
 उज्ज्वल हওয়া
 गुलि करा
 देखान
 सङ्कूचित हওয়া
 मग्न हওয়া
 बसा
 वपन करा
 सूताकाटा
 थूथू फेला
 लाफान
 चुरि करा
 संयुक्त थाका
 दड़िते गाँथा
 कुलिया उठा
 दोला
 लওয়া
 छिन्न करा
 छेड़ा
 वर्द्धित हওয়া

काँपना
 हजामत करना
 बाल काटना
 चमकना
 गोली मारना
 दिखाना
 सुकड़ना
 डूबना
 बैठना
 बोना
 सूत काटना
 थूकना
 छलाँग मारना, कूदना
 चोरी करना
 चिपका रहना, लगा रहना
 डोरी बांधना
 फूलना
 झूलना, हिलना
 लेना
 फाड़ना
 फाड़ना, चीरना
 बढ़ना

निष्पेप करा

फै कना

माड़ान

कुचलना

जागा

जागना

परिधान करा

पहिनना

बस्त बुना

कपड़ा बिनना

नत हওয়া

भुकना

वक्षित करी

वस्त्रित करना

मिनति करा

मिन्नत करना

रक्त बाहिर करा

खून बहाना

बस्त परा

कपड़े पहिनना

थरट हওয়া

खर्च होना

साहस करा

हिम्मत करना

अनुभव करा

मालुम करना

प्रवाहित हওয়া

बहना

सोनाली करा

सुनहली करना

वेष्टन करा

लपेटना, ढकाना

थाका

रखना

श्रावण करा

सुनना

हाँटू गाड़िया बसा

घुटनों के बल बैठना

स्थापन करा

स्थापन करना

त्याग करा

क्रीड़ना

प्रद्वलित करा

रोशन करना, जलाना

হারান	খোনা, গঁবাঁনা
শিক্ষা করা	সিখানা
প্রস্তুত করা	বনানা
সাক্ষাৎ করা	মিলনা, মুলাকাত যা মৈটকরনা
টাকা দেওয়া	রুপয়া দেনা
আকর্ষণ করা	খীঁচনা
দয়া করা	দয়া করনা
যোগ্য করা	যোগ্য করনা, ফিট করনা
অন্বেষণ করা	তলাশ করনা
পাঠান	মেজনা
অস্ত্র যাওয়া	অস্ত্র হোনা
বিস্তার করা	ফৈলানা
কাঁটি দেওয়া	ভাড়া
মনে করা	স্থাল করনা, সমঝনা
প্রবেশ করাইয়া দেওয়া	ঘুসেড়না
অশ্রুবর্ষণ করা	রোনা, আঁসু বরসনা
আদ্র করা	ভিজোনা
ভিজান	ভিগোনা
সান দেওয়া	ধার ধরনা

क्रिया विशेषण ।

आगे (गत इहेल) • आगे (गत हइल) गुजरा हुआ, बीता

हुआ

पूर्वेइ	पूर्वेइ	पहिले ही
शनेः	शनेः	धीरे धीरे
तखन, तत्परे	तखन, तत्परे	तब, उसके बाद
एथन	एखन	अब, इस समय
यत्कण	यतक्षण	जब
पूर्वे	पूर्वे	पहिले, आगे
शीघ्र	शीघ्र	शीघ्र, जल्दी
अबिलम्बे	अबिलम्बे	तुरन्त, भटपट
प्रताह	प्रत्यह	रोज़ रोज़
प्रति वत्सर	प्रति वत्सर	हर साल
गतकल्य	गतकल्य	गया कल
आगामी कल्य	आगामी कल्य	आनेवाला कल
दीर्घकाल	दीर्घकाल	बहुत देर
कदाचित	कदाचित	कदाचित, शायद
कचि०	कचित्	कदाचित, कभी २
कथन कथन	कखन कखन	कभी कभी
एई समय मध्ये	एइ समय मध्ये	इतने में
किछू पूर्वे	किछू पूर्वे	थोड़े दिन हुए

तत्क्षणात्	तत्क्षणात्	तुरन्त, फौरन
सर्वदा	सर्वदा	हमेशा, सदा
पुनःपुनः	पुनःपुनः	फिर फिर, बार २
आवार	आवार	फिर
कथन	कथन	कभी
कथन ना	कथन ना	कभी नहीं
प्रायइ	प्रायइ	प्रायः, अक्सर
बारम्बार	बारम्बार	बारम्बार, फिर २
एकवार	एकवार	एकवार, एकदफा
दुइवार	दुइवार	दोवार
तिनवार	तिनवार	तीनवार, तीन दफा
देरि करिया	देरि करिया	देर करके
सम्प्रति	सम्प्रति	हालमें, अभी
ए यावत्	ए जावत्	अब तक
सकाल सकाल	सकाल सकाल	सवेरे
हठात्	हठात्	अचानक
उचित समये	उचित समये	उचित समय पर
उपर	उपर	ऊपर
नीचे	नीचे	नीचे
तथाय	तथाय	वहाँ
कोथाय	कोथाय	कहाँ, किस जगह
येथाने	जेखाने	जहाँ, जिस जगह

এখানে	এখানে	যहाँ
এইস্থান পর্য্যন্ত	এইস্থান পর্য্যন্ত	ইধর, যहाँতক
ঐ স্থান পর্য্যন্ত	ঐ স্থান পর্য্যন্ত	ওধর, বहाँতক
একদিকে	একদিকে	এক तरफ
একত্র	একত্র	इकट्ठा
ভিতরে	ভিতরে	भीतर
বাহিরে	বাহিরে	बाहर
উচ্চৈঃস্বরে	उच्चैःस्वरे	ऊँचे स्वरसे
যেমন, যে প্রকারে	जिम्न, ज प्रकारे	जैसे, जैसा
খারাপরূপে	खारापरूपे	बुरी तरह से
উত্তমরূপে	उत्तमरूपे	अच्छी तरह से
উপযুক্তরূপে	उपयुक्तरूपे	उचित रूपसे
যথার্থরূপে	यथार्थरूपे	यथार्थ रूपसे
যথেষ্টরূপে	यथेष्टरूपे	यथेष्ट रूपसे
সম্পূর্ণরূপে	सम्पूर्णरूपे	सम्पूर्ण रूपसे
আংশিকরূপে	आंशिकरूपे	आंशिक रूपसे
সাবধানে	सावधाने	सावधानी से
সাহসের সহিত	साहसेर सहित	साहस से
আস্তে আস্তে,	आस्ती आस्तां	धीरे धीरे
সহজে	सहजे	सहज में
নীরবে	नीरवे	बुपचापसे
বুদ্ধির সহিত	बुद्धिर सहित	बुद्धिमानी से

कि प्रकारे	कि प्रकारे	कैसे, किस तरहसे
स्थिर भावे	स्थिर भावे	स्थिरतासे, शान्तिसे
एकरूपे	एकरूपे	इस तरह
दुःखेर सहित	दुःखेर सहित	दुःखसे
अवहेलार सहित	अवहेलार सहित	वेपरवाहीसे
असावधान भावे	असावधान भावे	असावधानीसे
अनुग्रह पूर्वक	अनुग्रह पूर्वक	अनुग्रह पूर्वक
सौभाग्यक्रमे	सौभाग्यक्रमे	सौभाग्यसे
दुर्भाग्यक्रमे	दुर्भाग्यक्रमे	दुर्भाग्यसे
प्राय	प्राय	जगभग
अत्यन्त	अत्यन्त	अत्यन्त
अतिरिक्त रूपे	अतिरिक्त रूपे	अधिक, बहुतही
अधिक परिमाणे	अधिक परिमाणे	बहुत
मात्र	मात्र	सिर्फ, केवल
सम्पूर्ण परिमाणे	सम्पूर्ण परिमाणे	विलकुल
किसी परिमाणे	किसी परिमाणे	कुछ कुछ
अर्द्ध परिमाणे	अर्द्ध परिमाणे	आधा
अल्प परिमाणे	अल्प परिमाणे	थोड़ा
समस्त परिमाणे	समस्त परिमाणे	सब
आरओ	आरओ	और भी
प्रथमतः	प्रथमतः	पहिले, आदिमें
द्वितीयतः	द्वितीयतः	दूसरे

তৃতীয়তঃ	তৃতীয়তঃ	তীসরে
চতুর্থতঃ	চতুর্থতঃ	চৌথি
পরে	পরে	নীচেবালা, বাদকা
শেষে	শেষে	অন্তর্মে
কিজন্য, কেন	কিজন্য, কেন	ক्यों, কিস লিয়ে
অতএব	অতএব	ইসবাস্তে
যেজন্য	যেজন্য	জিস লিয়ে
কিজন্য	কিজন্য	কিস লিয়ে
তদনুসারে	তদনুসারে	তদনুসারে
সুতরাং	সুতরাং	লিহাজা, ইসবজহ
ই।	হাঁ	হাঁ
না	না	ন নহী
নিঃসন্দেহে	নিঃসন্দেহে	নিঃসন্দেহে
নিশ্চয়	নিশ্চয়	নিশ্চয়
বাস্তবিক	বাস্তবিক	সচসুচ
হয়ত	হয়ত	শায়দ
সম্ভবতঃ	সম্ভবতঃ	কদাচিত

सम्बन्ध बोधक अव्यय ।

परे	पर	बाद, पीछे
मधो	मध्ये	मध्य, दर्म्यान
ते	ते	पर
द्वारा	द्वारा	द्वारा
निकटे	निकटे	पास, निक्काट
जन्य	जन्य	वास्ते, लिये
इष्टे	इष्टे	से
भितरे	भितरे	भीतर
र	र	का, के, की
एर	एर	का, के, की
दूरे	दूरे	दूर
उपरिभागे	उपरिभागे	ऊपर
सम्बन्धे	सम्बन्धे	सम्बन्धमें, बाबत
मध्य दिया	मध्य दिया	आर पार, में से
अतीत	अतीत	बैता हुआ
पर्याप्त	पर्यन्त	तक
प्रति, ते	प्रति, ते	प्रति, से
दिके	दिके	तरफ
निम्ने	निम्ने	नीचे
तले	तले	तले

सहित	सहित	सहित, साथ, से
व्यतीत	व्यतीत	सिवाय
चारिदिके	चारिदिके	चारों तरफ़
विरुद्धे	विरुद्धे	विरुद्ध
एपार ओपार	एपार ओपार	आरपार
सद्वे	सत्त्वे	तथापि
आशे पाशे	आशे पाशे	आस पास
पार्श्वे	पार्श्वे	पास
सम्युक्ते	सम्युक्ते	सामने
अग्रे	अग्रे	आगे
पश्चात्ते	पश्चात्ते	पीछे
ये पर्याप्त ना	जे पर्याप्त ना	जबतक न

पांचवा अध्याय

प्रथम पाठ ।

आमि हई
आमरा हई
आमि आछि
आमरा आछि
तूई ह'म्
तोमरा ह'ओ
तूई आछिम्
तोमरा आछ
से हय
ताहारा हय
से आछे
ताहारा आछे
तिनि हन्

आमि हइ
आमरा हइ
आमि आछि
आमरा आछि
तुइ ह'म्
तोमरा हओ
तुइ आछिम्
तोमरा आछ
से हय
ताहारा हय
से आछे
ताहारा आछि
तिनि हन

मैं हूँ
हमलोग हैं
मैं हूँ
हमलोग हैं
तू है
तुमलोग हो
तू है
तुमलोग हो
वह है
वे हैं
वह है
वे हैं
वह है

দ্বিতীয় পাঠ ।

আমি ছিলাম	আমি ছিলাম	মैं था
আমরা ছিলাম	আমরা ছিলাম	हम लोग थे
আমি হইয়াছিলাম	আমি হইয়াছিলাম	मैं हुआ था
আমরা হইয়াছিলাম	আমরা হইয়াছিলাম	हम लोग हुए थे
তুই ছিলি	তুই ছিলি	तू था
তোমরা ছিলে	তোমরা ছিলে	तुम लोग थे
তুই হইয়াছিলি	তুই হইয়াছিলি	तू हुआ था
তোমরা হইয়াছিলে	তোমরা হইয়াছিলে	तुम लोग हुए थे
তিনি ছিলেন	তিনি ছিলেন	वह था
তুমি ছিলে	তুমি ছিলে	तुम थे
তিনি হইয়া ছিলেন	তিনি হইয়া ছিলেন	वह था
তাঁহারা ছিলেন	তাঁহারা ছিলেন	वे लोग थे
ইহা ছিল	ইহা ছিল	यह था
ইহা হইয়াছিল	ইহা হইয়াছিল	यह हुआ था

তৃতীয় পাঠ ।

আমি হইব	আমি হইব	मैं हूँ गा
তিনি থাকিবেন	তিনি থাকিবেন	वह रहेगा
আমি থাকিব	আমি থাকিব	मैं रहूँ गा

তিনি হইবেন	তিনি হইবেন	বহু হোগী
তুই হইবি	তুই হইবি	তু হোগা
তিনি থাকিবেন	তিনি থাকিবেন	বহু রহিগী
তুই থাকিবি	তুই থাকিবি	তু রহিগা
ইহা হইবে	ইহা হইবে	যহ হোগা
তিনি হইবেন	তিনি হইবেন	বহু হোগা
ইহা থাকিবে	ইহা থাকিবে	যহ রহিগা
আমরা হইব	আমরা হইব	হমলোগ হোগী
তোমরা হইবে	তোমরা হইবে	তুমলোগ হোগী
তাঁহারা হইবে	তাঁহারা হইবে	বে লোগ হোগী

চৌথা পাঠ ।

আমার আছে	আমার আছে	মেরা হৈ
তোঁর আছে	তোঁর আছে	তেরা হৈ
আপনার আছে	আপনার আছে	আপকা হৈ ।
তাঁহার আছে	তাঁহার আছে	উসকা হৈ
তাঁহার আছে	তাঁহার আছে	উসকী হৈ
ইহার আছে	ইহার আছে	যহ রখতা হৈ
আমাদের আছে	আমাদের আছে	হম লোগোঁকা হৈ
তোঁমাদের আছে	তোঁমাদের আছে	তুম লোগোঁকা হৈ

(১২৬)

তোমার আছে
তাহাদের আছে

তোমার আছে
তাছাদের আছে

তুম্বারা है
उनका है

পাঁচবাঁ পাঠ ।

আমার ছিল
তোর ছিল
তাহার ছিল
আমাদের ছিল
তোমাদের ছিল
তাহাদের ছিল

आमार ছিল
তোর ছিল
তাছার ছিল
আমাদের ছিল
তোমাদের ছিল
তাছাদের ছিল

मेरा था
तेरा था
उसका था
हम लोगोंका था
तुम लोगोंका था
उन सबका था

ছটা পাঠ ।

আমি যাই
তুমি যাও
সে যায়
আমরা যাই
তোমরা যাও
তাহারা যায়

आमि जाइ
तुमि जाओ
से जाय
आमरा जाइ
तोमरा जाओ
ताছারা जाय

मैं जाता हूँ
तुम जाओ
वह जाना है
हमलोग जाते हैं
तुमलोग जाते हो
वे लोग जाते हैं

नोट :—हिन्दी में पुरुष को “वह जाता है” और स्त्री को “वह जाती है” ऐसा लिखते हैं अर्थात् अगर कर्त्ता पुल्लिङ्ग होता है तो क्रिया भी पुल्लिङ्ग होती है लेकिन बँगला में यह भेद नहीं है। उसमें पुरुष और स्त्री दोनों को “से जाय” लिख सकते हैं।

सातवां पाठ ।

आमि गियाछिलाम	मैं गया था ।
तुमि गियाछिले	तुम गये थे ।
मे गियाछिल	वह गया था ।
आमरा गियाछिलाम	हम गये थे ।
तोमरा गियाछिले	तुम लोग गये थे ।
ताहरा गियाछिल	वे लोग गये थे ।

नोट :—हिन्दीमें एक वचन और बहु वचन की क्रिया में भी फर्क होता है। जैसे “मैं गया” और “हम गये” किन्तु बङ्गला में यह भेद नहीं होता। जैसे “आमि गियाछिलाम” और “आमरा गियाछिलाम” ।

आठवां पाठ ।

आमि याइव	मैं जाऊँगा ।
तूमि याइवे	तुम जाओगे ।

সে যাইবে	বহু জায়গা ।
আমরা যাইব	হম জায়গে ।
তোমরা যাইবে	তুম লোগ জায়গে ।
তাহারা যাইবে	বে লোগ জায়গে ।

নোট :—হিন্দি में भविष्यत् कालका चिन्ह “ग” है वैसेही बङ्गला में “ব” है । जिस तरह हिन्दीमें लिङ्ग पुरुष और वचनके अनुसार “गा, गे, गी” रूप हो जाते हैं वैसे ही बंगला में भी “ব, বে, বি” रूप हो जाते हैं ।

नवां पाठ ।

आमि गियाछि	मैं गया हूँ ।
तूमि गियाछ	तुम गये हो ।
से गियाछे	वह गया है ।
आमरा गियाछि	हम गये हैं ।
तोमरा गियाछ	तुम लोग गये हो ।
ताहारा गियाछे	वे लोग गये हैं ।

दशवां पाठ ।

आमि याइतेछि	मैं जा रहा हूँ ।
तूमि याइतेछ	तुम जा रहे हो ।
से याइतेछे	वह जा रहा है ।

(१३८)

আমরা যাইতেছি
তোমরা যাইতেছ
তাহারা যাইতেছে

हम जा रहे हैं ।
तुम लोग जा रहे हो ।
वे लोग जा रहे हैं ।

ग्यारहवां पाठ

আমি যাইতেছিলাম
তুমি যাইতেছিলে
সে যাইতেছিল
আমরা যাইতেছিলাম
তোমরা যাইতেছিলে
তাহারা যাইতেছিল

मैं जा रहा था ।
तुम जा रहे थे ।
वह जा रहा था ।
हम जा रहे थे ।
तुम लोग जा रहे थे ।
वे लोग जा रहे थे ।

बारहवां पाठ ।

আমি গেলেও যেতে পারি
আমি গেলেও যেতে পারিতাম
আমি যাইতে পারি
আমি যাইতে পারিতাম
আমাকে যাইতে হইবে
আমাকে যাইতে হয়
আমাকে যাইতে হইয়াছিল

मैं जा सकता हूँ (सम्भावना)
मैं जा सकता था ।
मैं जा सकता हूँ (शक्ति)
मैं जा सकता था ।
मुझे जाना ही होगा (अवश्य)
मुझे जाना पड़ता है ।
मुझे जाना पड़ा था ।

ଆମାକେ ସାହିତେ ହଇବେ	ସୁଖି ଜାନା ହୋଗା ।
ଆପନି ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହଉନ	ଆପ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋବି ।
ତୋମାର ସାଓରା ଉଚ୍ଛିତ	ତୁମକୋ ଜାନା ଉଚ୍ଛିତ ହେ ।
ତୋମାର ସାଓରା ଉଚ୍ଛିତ ଛିଲ	ତୁମ୍ହେ ଜାନା ଉଚ୍ଛିତ ଥା ।

ତେରହବାଁ ପାଠ ।

ସେଥାନେ ସାଓ	ବହାଁ ଜାନ୍ତୋ ।
ଇହା କରିଓ ନା	ସହ ମତ କରୋ ।
ପଢ଼ିତେ ଆରମ୍ଭ କର	ପଢ଼ନା ଶୁରୁ କରୋ ।
ସେଥାନେ ସାହିଓ ନା	ବହାଁ ମତ ଜାନ୍ତୋ ।
ଆମାକେ ଏକଟି କଲମ ଦାଓ	ସୁଖି ଏକ କଲମ ଦୋ ।
ତାହାକେ ମାରିଓ ନା	ତୁମକୋ ମତ ମାରୋ ।
ଆମାଦିଗକେ ସାହିତେ ଦାଓ	ହମେ ଜାନି ଦୋ ।
ତାହାକେ ଛାଡ଼ିଯା ଦାଓ	ତୁମେ ଛୋଡ଼ ଦୋ ।

ଚୌଦହବାଁ ପାଠ ।

ଚୁରି କରିଓ ନା	ଚୋରୀ ମତ କରୋ ।
ତାହାକେ ଛାଡ଼ିଯା ଦାଓ	ତୁମେ ଛୋଡ଼ ଦୋ ।
ସେ ଲିଖୁକ	ତୁମେ ଲିଖିବି ଦୋ ।

এস আমরা লিখি
 অবিলম্বে এই কাজটা কর
 এই কার্য্যটা কর
 মাতাপিতার কথা শুনিও
 সদা সত্য কথা বলিও
 পরিষ্কার পরিচ্ছন্ন থাকিও
 ঈশ্বরকে ধন্যবাদ দাও
 আমাদের দেখিতে দাও

आओ हम लिखें ।
 इस कामको जल्दी करो ।
 यह काम करो ।
 मा बापकी बात सुनो ।
 सदा सच बात बोलो ।
 साफ़ सुथरे रहो ।
 ईश्वरको धन्यवाद दे ।
 मुझे देखने दो ।

छठा अध्याय

प्रथम पाठ ।

এই দেখ	इधर देखो (यह देखो)
সেখানে যাও	वहाँ जाओ ।
ইহা করিও না	यह मत करो ।
সেখানে যাইও না	वहाँ मत जाओ ।
পা চালিয়ে চল	✓ जल्दी जल्दी चले चलो ।
শীঘ্র বাড়ী যাও	जल्दी घर जाओ ।
আসল কথা বল	✓ असल बात कहो ।
পড়িতে ২ গল্প করিও না	पढ़नेके समय बात मत करो ।
শান্তি গ্রহণ কর	दण्ड ग्रहण करो ।
জামা পর	कुरता पहनो ।
শিক্ষককে বিশ্বাস কর	✓ शिक्षक पर भरोसा करो ।
আয় বুঝিয়া ব্যয় কর	✓ आमदनी देखकर खर्च करो ।
অনুতঃ আমাকে দশ টাকা দাও	मुझे कमसे कम दश रुपये दो ।
কথা কিরাইয়া লইও না	बात मत बदलो ।

সময়ে পরিশ্রম কর

समय पर काम करो।

কুড়ল রেখে দাও

✓ कुल्हाड़ी रख दो ।

অন্যের উপর নির্ভর ক'রো না।

दूसरों पर निर्भर मत रहो ।

তোমার ভুল সংশোধন কর

अपनी भूल सुधारो ।

এই বাক্যটি মুখস্থ কর

इस वाक्यको कण्ठस्थ करो

কাহাকেও একথা বলিও না।

किसीसे यह बात मत कहना ।

यदि ভাল চাও, লোকের ভাল কর অগরু भला चाहते हो, दूसरों का भला करो ।

दूसरा पाठ ।

কাহারও সহিত বাজি রাখিও না।

किसी के साथ बाज़ी मत लगाना।

मत्त बलिंते भीत इहै० न। सत्य बोलनेमें मत डरो।

सत्य बोलनेमें मत डरो ।

তাহার সহিত বিবাদ মিটাইয়া ফেলতসে ভগড়া মিটা দো।

অঙ্গিকারের পূর্বে দুইবার ভাবা উচিত।

वादा करनेसे पहले दो बार विचारना उचित है।

অসাম্প্রদায়িকতা কবিতা করিও না।

पीठ पीछे किसी की निन्दा मत करना।

তোমার বলের বড়াই করিও না ।

अपने बलकी शेखी मत मारना

आर आमाय सन्देह रेखे ना ।

मुझे और सन्देह में न रखो ।

चोरके सिँड़िर उपर थेके निचे टेने आन ।

चोरको सीढ़ीके ऊपर से नीचे खींच लाओ ।

तुमि कि आमार उपर राग करियाछ ?

क्या तुम मुझपर गुस्सा हो ?

अनुग्रह करिया आमाके एकथानि पुस्तक पढ़िते दिन ।

अनुग्रह करके मुझे एक पुस्तक पढ़नेको दो ।

तीसरा पाठ ।

एह बालकके क्रमा करो

इस बालकको जमा करो ।

एमन कथा बलिओ ना

ऐसी बात मत कहो ।

आलस्य प्रतिभाग कर

सुस्ती छोड़ो ।

दूर हओ

दूर हो ।

ईश्वर निद्रा भङ्ग करिओ ना

इसकी निद्रा भङ्ग मत करो ।

बृद्धके समादर कर

बुढ़ेका आदर करो ।

शत्रुकेओ भाल बाँसिओ

दुश्मनका भी भला चाहो ।

दरजाटी बन्द कर

दरवाजा बन्द करो ।

सत्कार्थे परिश्रान्त हईओ ना

अच्छे काममें मत थको ।

(१४५)

चौथा पाठ ।

से कि पौड़ित ?	क्या वह बीमार है ?
तुमि कि बाड़ी याईवे ?	क्या तुम घर जाओगे ?
मोहन कि गियाछे ?	क्या मोहन गया है ?
आमि कि पढ़ा करि नाई ?	क्या मैंने सबकु नहीं पढ़ा ?
तिनि कि आसितेछेन ?	क्या वह आरहे हैं ?
तुमि कि फिरिबे ?	क्या तुम वापिस आओगे ?

—*—

पांचवां पाठ ।

तुमि कि इहा जान ?	क्या तुम इसे जानते हो ?
से कि तथाय याय ?	क्या वह वहाँ जाता है ?
हरि कि हासियाछिन ?	क्या हरी हँसा था ?
तुमि कि तथाय गियाछिले ?	क्या तुम वहाँ गये थे ?
तुमि कि ताँहार काछे कोन साहाय्य पाइयाछिले ?	
क्या तुमने उससे कुछ सहायता पाई थी ?	

छठा पाठ ।

प्रश्न—तुमि कि साँतार दिते पार ?

मन्त्र—क्या तुम तैर सक्ते हो ?

उत्तर—हाँ पारि ।

उत्तर—हाँ सक्ता हूँ ।

प्रश्न—हेम कि स्कूल याय ?

प्रश्न—क्या हेम स्कूल जाता है ?

उत्तर—हाँ याय ।

उत्तर—हाँ, जाता है ।

उत्तर—ना पाय ना । नहीं, वह नहीं जाता ।

प्रश्न—मे कि बटि गियाछे ?

प्रश्न—क्या वह घर गया है ।

उत्तर—हाँ गियाछे ।

उत्तर—हाँ, गया है ।

प्रश्न—ताहारा कि गान करियाछिल ?

प्रश्न—क्या उन्होंने गाया था ?

उत्तर—हाँ करियाछिल ।

उत्तर—हाँ गाया था ।

उत्तर—ना करे नाई । नहीं, उन्होंने नहीं गाया ।

प्रश्न—तूमि कि कथन ओ एकथा बलियाछिले ?

प्रश्न—क्या तुमने यह बात कभी कही थी ?

उत्तर—ना, बलि नाई ।

उत्तर—नहीं, नहीं कही ।

प्रश्न—ताहार कि ए काज करा उचित ?

प्रश्न—क्या उसको यह काम करना उचित है ?

উত্তর—না, নিশ্চয়ই না।

উত্তর—নहीं, निश्चय ही नहीं।

सातवां पाठ।

- তুমি কি বাঁটাতে থাকিবে ? ✓ क्या तुम घर पर रहोगी ?
এখন কি বৃষ্টি হইবে ? ✓ क्या अब मेह बरसेगा ?
সে কি এখন যাইবে ? क्या वह अब जायगा ?
তিনি কি দণ্ডিত হইবেন ? ✓ क्या उन्हे सजा होगी ?
আমি কি এখন যাইব ? क्या मैं अभी जाऊँगा ?
রাম কি এবার পরীক্ষা দিবে ? राम क्या इस साल परीक्षा देगा ?

आठवां पाठ।

- কে এ কাজ করিয়াছে ? यह काम किसने किया है ?
কোনটা নূতন ? ✓ कौन नया है ?
তোমার কি হইয়াছে ? तुम्हें क्या हुआ है ?
এ স্লোট খানা কাহার ? यह स्लोट किसकी है ?
কে একথা বলিল ? ✓ किसने यह बात कही ?

नवां पाठ ।

तुमि के ?

तुम कौन हो ?

एहेलेटी के ?

यह लड़का कौन है ?

ए कि ?

यह क्या है ?

ताहार कि हईयाछे ?

उसका क्या हाल है ?

तुमि कि चाओ ?

तुम क्या चाहते हो ?

आपनि काहाके थौजेन ?

आप किसको चाहते हैं ?

तुमि काहार अनुसन्धान कर ?

तुम किसको तलाश करते हो ?

तुमि कथन फिरिया आसिबे ?

तुम कब लौटोगे ?

तुमि एथन केमन आछ ?

तुम अब कैसे हो ?

तुमि केन आमाके पत्र लेखन ?

तुम मुझे पत्र क्यों नहीं लिखते ?

दसवां पाठ ।

तुमि काहाके डाकिया पाठाईयाछिले ?

तुमने किसे बुला मंजा था ?

तुमि कोथाय याओ ?

तुम कहाँ जाते हो ?

तुमि कथन आसिबे ?

तुम कब आओगे ?

हरि कथन फिरिया आसिबे ?

हरि कब लौटोगा ?

तुमि कत चाओ ?

तुम कितना चाहते हो ?

इहार माने कि ?

इसका मतलब क्या है ?

(१४८)

सुशीलार विवाह कबे हईवे ? सुशीलाका विवाह कब होगा ?
 तूमि कबे टाका दिवे ? तुम कब रुपया दोगे ?
 तूमि कोथाय याईते चाओ ? तुम कहाँ जाना चाहते हो ?
 ए आम केमन ? यह आम कैसा है ?
 ट्रेन कथन छाड़िबे ? गाड़ी कब छूटेगी ?

ग्यारहवां पाठ ।

तोमार काल कि हईयाछिल ? कल तुमको क्या हुआ था
 तोमार नाम कि ? तुम्हारा नाम क्या है ?
 से के ? वह कौन है ?
 से कि करिबे ? वह क्या करेगा ?
 आमि कि एखन याईब ? मैं क्या अब जाऊँगा ?
 हरि कि कलिकाताय याईबे ? क्या हरि कलकत्ते जायगा ?
 आर के सेथाने याईबे ? वहाँ और कौन जायगा ?

बारहवां पाठ ।

तूमि कि आमाके मूर्ख मने कर ?
 क्या तुम मुझे मूर्ख समझते हो ?
 तोमार कि काण्ठाकाण्ठ ज्ञान नाई ?
 क्या तुम्हें बुरे भलेका ज्ञान नहीं है ?

एत गोलमाल किसेर ? इतना ग़ोर क्यों होता है ? क्या गड़-
बड़ है ?

तुमि मुखेर मत बकुछ केन ?

तुम मुखकी भाँति क्यों बक रहे हो ?

तोमार छेलेर विवाह करे ?

✓ तुम्हारे लड़केकी शादी कब है ?

करे तोमार पितार मृत्यु हईयाछे ?

✓ तुम्हारे बापकी मृत्यु कब हुई ?

तुमि सकाल बेला कथन थाँ ?

तुम सबेरे कब खाते हो ?

तेरहवां पाठ ।

तुमि रात्रिते कथन थाँ ?

तुम रातको कब खाते हो ?

तोमाय के चिकित्सा करितेछे ?

तुम्हारा इलाज कौन करता है ?

तुमि कि रकमेर लोक हे ?

✓ तुम किस किसकी आदमी हो ?

आमि या बल्छि ता कि तुमि एथन करवे ?

मैं जो कहता हूँ क्या तुम वही अब करोगे ?

(१५१)

तुमि कालिदासैर शकुन्तला पढ़ियाछ ?
क्या तुमने कालिदासकी शकुन्तला पढ़ी है ?
तुमि कि ए विषये काँल भेबे छिले ?
क्या तुमने कल इस विषयपर विचार किया था ?
ए विषये अधिक आर कि बलिब ?
इस विषयमें और क्या कहूँगा ?

चौदहवां पाठ ।

तोमार कोन् पुस्तक खानि हाराईयाछे ?
तुम्हारी कौन सी पुस्तक खो गई है ?
आपनि कोथाय हईते आसितेछेन ?
आप कहाँ से आ रहे हैं ?
आजकाल कयटार समय सूर्य अस्त बाय ?
आजकल कितने बजे सूर्य अस्त होता है ?
एत टाका आमि कोथाय पाईब ?
इतना रुपया मुझ्केहाँ मिलेगा ?

पन्द्रहवां पाठ ।

तुमि काहार कथा बलितेछ ? तुम किसकी बात कर रहे हो ?
तुमि कि अन्न ? क्या तुम अन्न हो ?

- तूम्हि कि निर्दय ? क्या तुम निर्दयी हो ?
 आमाके कि करिते हईवे ? मुझे क्या करना होगा ?
 तूम्हि कोथा ह'ते, आसछ ? तुम कहाँसे आते हो ?
 तूम्हि केन कँदितेछ ? तुम क्यों रो रहे हो ?
 - ताहाके रागाओ केन ? उसे गुस्सा क्यों कराते हो ?
 एकथा तोमाके के बलियाछे ?
 यह बात तुमसे किसने कही ?
 तूम्हि कतक्षण एथाने थाकिबे ?
 तूम यहाँ कितनी देर तक रहोगी ?
 तूम्हि काल झूले आसि नाई केन ?
 तुम कल स्कूल क्यों नहीं आये ?

सोलहवां पाठ ।

- आमाके ऐ बईथाना एने देवे ?
 क्या मुझे यह किताब ला दोगी ?
 तूम्हि कि पशुशाला देखिते यावे ?
 क्या तुम चिड़िया घर देखने जाओगी ?
 ताहारा कि आमार उपदेश मत काज करिबे ?
 क्या वे मेरी सलाहके माफ़िक काम करेंगे ?
 बालक मृत्यु की कथा कि जाने ?
 बालक मृत्यु की बात क्या जाने ?

তোমার ছেলে কেমন আছে ?

তুম্বারা লড়কা কৈসা হৈ ?

কে তোমার গাঁজাখোঁরী গল্প বিশ্বাস করিবে ?

তুম্বারী বিহুদা কাহানী পর কৌন বিশ্বাস করেমা ?

ভূমি সত্য বলিতেছ, না ঠাট্টা করিতেছ ?

তুম সচ कहते हो या मसखरी कर रहे हो ?

सातवां अध्याय

प्रथम पाठ ।

आमार अवकाश नाई ।

ताहार कलम नाई ।

से पड़िते याँ नई ।

ताहार बोड़ा नाई ।

ए ग्रामे स्कूल नाई ।

घरे केह नाई ।

आकाशे मेघ नाई ।

ताहार बक्कु नाई ।

ताहार नड़िवार शक्ति नाई ।

ताहार सामान्य ज्ञान नाई ।

आमार एथन चाकरी नाई ।

दोकाने चाँवल नाई ।

ताहार पुत्र नाई ।

मुझे अवकाश नहीं है ।

उसके पास कलम नहीं है ।

वह पढ़नेको नहीं जाता ।

उसके घोड़ा नहीं है ।

इस गाँवमें स्कूल नहीं है ।

घरमें कोई नहीं है ।

आकाशमें बादल नहीं है ।

उसके मित्र नहीं है ।

उसकी हिलनेकी शक्ति नहीं है ।

उसमें सामान्य ज्ञानभी नहीं है ।

अब मेरी नौकरी नहीं है ।

दुकान में चाँवल नहीं है ।

उसके लड़का नहीं है ।

তিনি ধূমপান করেন না	বহু হুকা নহীঁ পীতা ।
হরি ভ্রাক্ষণ নহে ।	হরি ব্রাহ্মাণ নহীঁ হৈ ।
তিনি অসুস্থ ।	বহু বীমার হৈ ।
আমি ধনবান লোক নহি ।	মैं ধনবান নহীঁ হুঁ ।
এ সহজ নয় ।	যহ আসান নহীঁ হৈ ।
তুমি দোষী নও ।	তুম দোষী নহীঁ হো ।

দ্বিতীয় পাঠ ।

তুমি এ পদের উপযুক্ত নয় ।
 তুমি ইহ পদকে যোগ্য নহীঁ হো ।
 আমি তোমার সহিত যাইব না ।
 মैं তুমহারে সাথ ন জাজ্জ'গা ।
 আমি তোমাকে গালি দিই নাই ।
 মैंনে তুম্হে' গালী নহীঁ দেী ।

তৃতীয় পাঠ ।

তাহারা আজ গান করিবে না	বে আজ নহীঁ গাব'গে ।
তুমি ইহা কর নাই ।	তুমনে য'হ নহীঁ' ক'িয়া হৈ ।
সে পড়িতে যায় না ।	বহু পড়'নিকো নহীঁ' জাতা ।
আমি রাত্রে কাজ করি না ।	মैं রাতকো কাম নহীঁ' করতা ।

একটীও কথা কহিও না ।	এক শব্দ भी मत कहो ।
অতি ভোজন করিও না ।	बहुत मत खाओ ।
এখানে জায়গা নাই ।	यहाँ जगह नहीं है ।
আমি তথায় যাইব ।	मैं वहाँ जाऊँगा ।
আমার চক্ষু নষ্ট হইয়াছে ।	मेरी आँखें नष्ट होगई हैं ।
আমি বাড়ী যাইব ।	मैं घर जाऊँगा ।
আমি একটি ফুল দেখিয়াছি ।	मैंने एक फूल देखा है ।
আমার তৃষ্ণা পাইয়াছে ।	मैं प्यासा हूँ ।
আমার ক্ষুধা পাইয়াছে ।	मैं भूखा हूँ ।

—*—

চৌথা পাঠ ।

আমার ঘুম পাচ্ছে ।	मुझे नींद आती है ।
তিনি হঠাৎ আসিয়াছিলেন ।	वह यकायक आया ।
এক এক জন করিয়া যাও ।	एक एक करके जाओ ।
আমার পয়সায় কাজ নাই ।	मुझे पैसे की जरूरत नहीं है ।
যেমন কশ্ম তেমনি ফল ।	जैसा कर्म वैसा फल ।
এখন সওয়া তিনটা হইয়াছে ।	इस समय सवा तीन बजे हैं ।
তিনি এই মাত্র আসিয়াছেন ।	वह अभी आया है ।
তিনি ভুল করিয়াছেন ।	उसने भूल की है ।
আমি ভুলিব না ।	मैं नहीं भूलूँगा ।
আমাকে যেতে হবে ।	मुझे जाना पड़ेगा ।

তিনি পলাইয়া গিয়াছেন ।   वह भाग गया है ।
 বাতিটা নিবিয়া গিয়াছে ।   बत्ती बुझ गई है ।
 তিনি বাতিটা জালিয়াছেন ।   उसने बत्ती जलाई है ।

—*—

पांचवां पाठ ।

আমার এখনও লেখা হয় নাই ।
 मेरा लिखना अभी तक समाप्त नहीं हुआ है ।
 এই পল্লীতে ধনী লোক নাই ।
 इस गाँवमें धनी लोग नहीं हैं ।
 তোমার কিছুমাত্র ক্ষমতা নাই ।
 तुम्हारी कुछ भी शक्ति नहीं है ।
 আমি কখনও গাছে উঠি নাই ।
 मैं कभी पेड़पर नहीं चढ़ा ।
 আমাদের একটাও বাটি নাই ।
 हमारे एक भी घर नहीं है ।
 আমি গত কল্য বাটি যাই নাই ।
 मैं कल घर नहीं गया ।
 সেখানে কাশাকেও দেখি নাই ।
 वहाँ किसीको नहीं देखा ।
 আমার হাথে একটাও পয়সা নাই ।
 हमारे हाथमें एक भी पैसा नहीं है ।

ଢ଼ା ପାଠ ।

ତାହାର ଏକଟୁଓ ଅସ୍ଥ ହୁଏ ନାହିଁ ।
 ବହୁ ବଳକୂଳ ବୀର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ହେ ।
 ଶହାତେ ମନ୍ଦେହର ଲେଶମାତ୍ର ନାହିଁ ।
 ହସ୍ତ ବାତମେ ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ହେ ।
 ଚାରିଟା ବାଜିତେ ଦଶ ମିନିଟ ବାକୀ ।
 ଚାର ବଜନେ ମଧ୍ୟ ଦଶ ମିନିଟ ବାକୀ ହେ ।
 ତିନି କଥନ ଅଳସ କରେନ ନା ।
 ବହୁ କର୍ମୀ ଆଲସ୍ୟ ନାହିଁ କରନ୍ତା ।
 ଏ ପୃଥିବୀରେ କିଛି ଅସମ୍ଭବ ନାହିଁ ।
 ହସ୍ତ ଦୁନିଆ ମେ କିଛି ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ନାହିଁ ହେ ।
 ଏ ରୋଗେର ଆର ଚିକିତ୍ସା ନାହିଁ ।
 ହସ୍ତ ରୋଗକା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନାହିଁ ହେ ।
 ତିନି ଭାଳ ଲିଖିତେ ପାରେନ ନା ।
 ବହୁ ଅକ୍ଷୟୀ ଶ୍ରୀ ନାହିଁ ଲିଖିତେ ପାରେନ ।
 ସେ ଶ୍ରୀ କରିତେ ପ୍ରସନ୍ନ ନାହିଁ ।
 ବହୁ ହସ୍ତ କରନେକୀ ଶ୍ରୀ ନାହିଁ ହେ ।

ଶାତବାଁ ପାଠ ।

ଛି ! ଛି ! ଆମି ତୋମାର ବୁଦ୍ଧି ଦେଖେ ଅବାକ୍ !
 ଛି ! ଛି ! ମୁଖେ ତୁମ୍ଭାରୀ ବୁଦ୍ଧିପର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେ !

গত রাতে আমি অনেকক্ষণ পর্যন্ত জাগিয়াছিলাম ।
 গত রাত্ৰিকো মৈ बहुत देर तक जागता रहा ।
 আমার ঘোড়াটা একেবারে খোঁড়া হ'য়ে গিয়েছে ।
 मेरा घोड़ा एकदम लँगड़ा हो गया है ।
 এ তোমার চালাকি মাত্র ।
 यह खाली तुम्हारी चालबाजी है ।
 তাঁহার সঙ্গে তাঁহার বাপের সম্ভাব নাই ।
 उसकी साथ उसकी बाप का मिल नहीं है ।
 তাঁহার সঙ্গে আমার বন্ধুতা আছে ।
 उसकी साथ मेरी मित्रता है ।
 সোমবারের পূর্বেই ইহা করিতে হইবে ।
 सोमवार के पहिले यह करना होगा ।
 আমার এখন পড়িবার ইচ্ছা নাই ।
 अब मेरा पढ़नेका इरादा नहीं है ।
 তিনি যোল আনা ভদ্রলোক ।
 वह सोलह आनि सज्जन पुरुष है ।
 আমি এক ঘণ্টা ধ'রে এখানে দাঁড়াইয়া আছি ।
 मैं यहाँ एक घण्टे से खड़ा हूँ ।

আঠবাঁ পাঠ ।

আমি বরাবর সেইখানে বাইতেছি ।
 मैं वहाँ सीधा जा रहा हूँ ।